

Digitaliseret af | Digitised by

Forfatter(e) Author(s):	paa Dansk ved Uffe Birkedal.
Titel Title:	<u>Af Chaucers og Langlands Digtning</u>
Udgivet år og sted Publication time and place:	København : forlagt af Tillge's Boghandel, 1913
Fysiske størrelse Physical extent:	55 s.

DK

Værket kan være ophavsretligt beskyttet, og så må du kun bruge PDF-filen til personlig brug. Hvis ophavsmanden er død for mere end 70 år siden, er værket fri af ophavsret (public domain), og så kan du bruge værket frit. Hvis der er flere ophavsmænd, gælder den længstlevendes dødsår. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

The work may be copyrighted in which case the PDF file may only be used for personal use. If the author died more than 70 years ago, the work becomes public domain and can then be freely used. If there are several authors, the year of death of the longest living person applies. Always remember to credit the author

Af
Chaucers og Langlands
Digtning
ved

U. Birkeødal,

1913

54, - 3/5

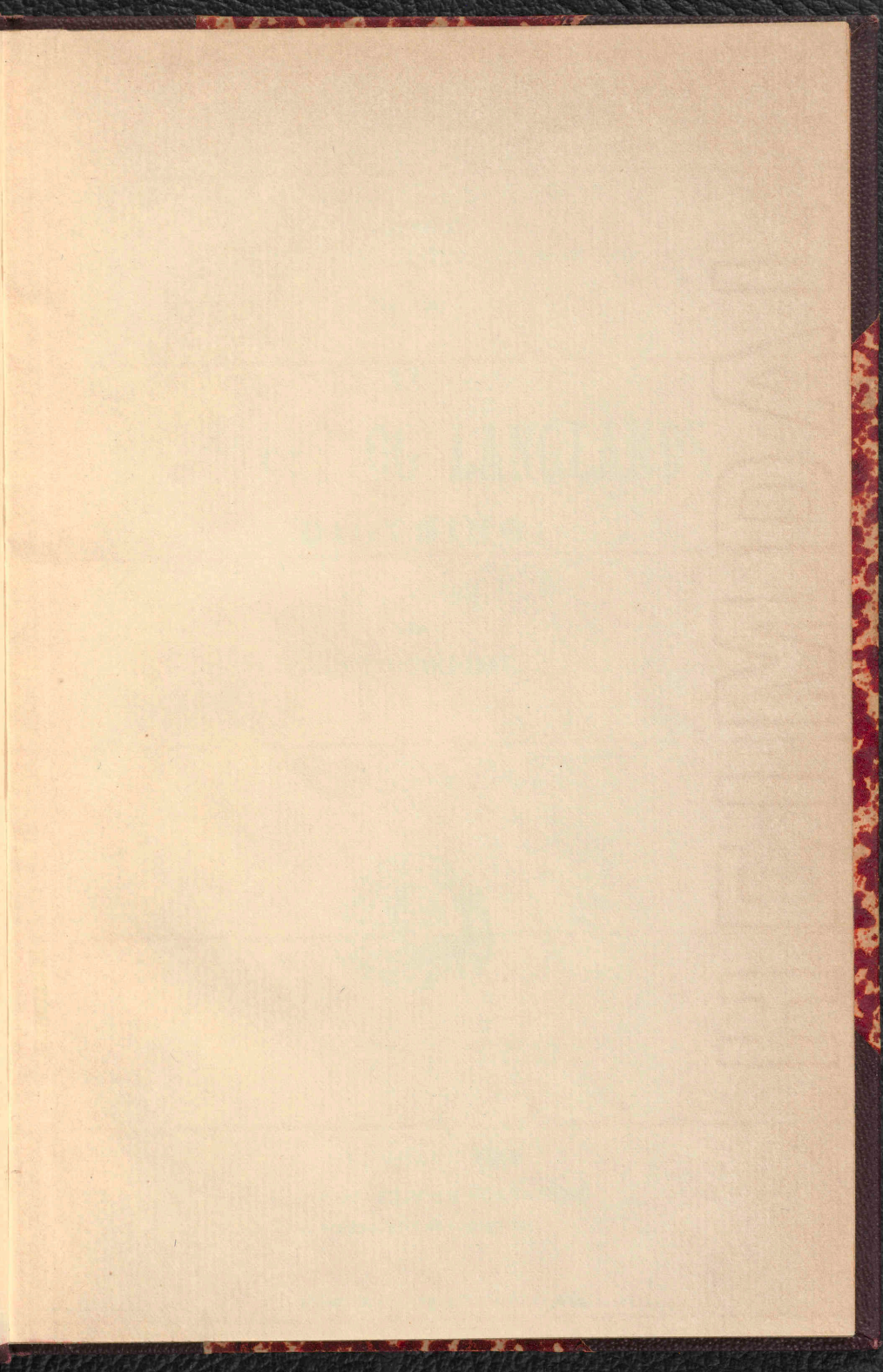
DET KONGELIGE BIBLIOTEK
DA 1.-2.S 54 8°

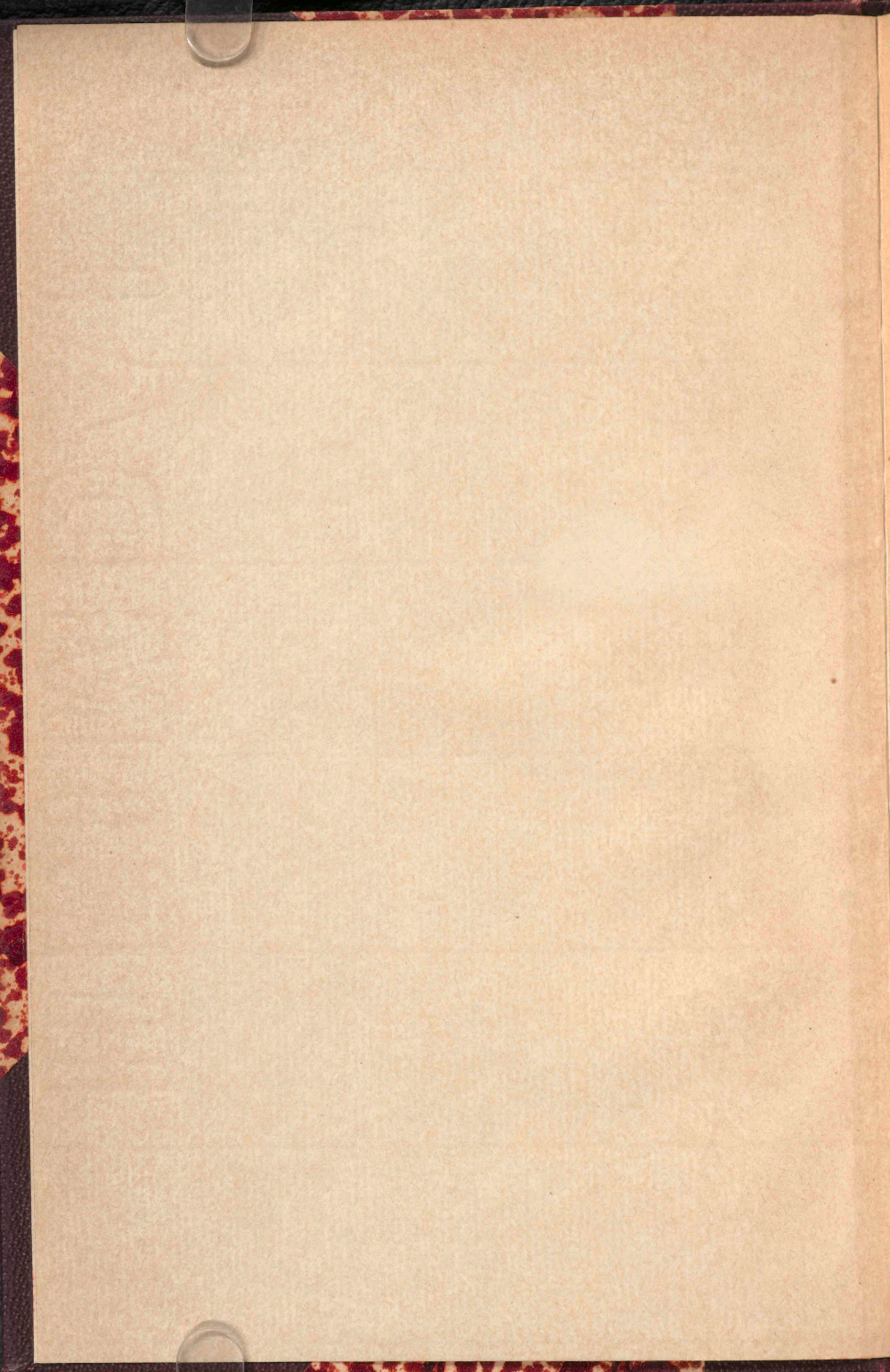

1 1 54 0 8 04724 4

+ Rex

STUDIER FRA
SPROG- OG OLDTIDSFORSKNING
UDGIVNE AF
DET PHILOLOGISK-HISTORISKE SAMFUND

Nr. 90

AF
CHAUCERS OG LANGLANDS
DIGTNING

PAA DANSK
VED
UFFE BIRKEDAL

1913. 23551

KØBENHAVN 1913
FORLAGT AF TILLGE'S BOGHANDEL
A. ROSENBERG'S BOGTRYKKERI

XXIII. Bind (Aargang 1913) 1. Hæfte.

„Studier fra Sprog- og Oldtidsforskning“.

Aarlig udgives c. 15 Ark til Subskriptionspris 3 Kroner. De 15 Ark udgøre et Bind, hvortil et fælles Titelblad leveres. Subskription modtages i Bogladerne.

Vi gør opmærksom paa nedenstaaende Fortegnelse over de hidtil udkomne Numre. Ved hvert Hæfte er anført, om det er udsolgt, eller til hvilken Pris det kan faaes særskilt.

Ligeledes er Prisen anført ved hvert Bind (Aargang), saafremt det endnu kan faaes særskilt. For de første 14 Binds Vedkommende er Prisen pr. Bind nedsat til det halve (Kr. 1,50), forsaavidt Eksemplarer haves.

Af Bind I—XIV (Aargang 1891—1904) haves kun nogle faa komplette Eksemplarer, Pris 35 Kr. (fortrinsvis for ny tiltrædende Subskribenter).

Fortegnelse over de hidtil udkomne Numre.

Hvert Nr. danner et afsluttet Hele og sælges særskilt.
Nr.

1. Gjenoplivelsen af Studiet af Græsk. Af J. L. Heiberg. 0,40.
2. Kvindespørgsmaalet i det gamle Athen. Af J. L. Heiberg. Udsolgt.
3. Den store Sphinx ved Gizeh. Af H. O. Lange. 0,75.
4. Fremskridt i Sproget. Af Otto Jespersen. Udsolgt.
5. Lukianos: Timon eller Menneskehaderen. Ved M. C. Gertz. 0,75.
6. Rasaváhini i Udvalg. Af Dines Andersen. 0,50.
Nr. 1—6 udgør I. Bind (1891). Sælges ikke særskilt.
7. Aphorismer om Hippokrates. Af J. L. Heiberg. 0,60.
8. Aristoteles: Athens Forfatningshistorie. Ved K. Hude. 0,75.
9. En Theaterforestilling i Middelalderen. Af Kristoffer Nyrop. Udsolgt.
10. Lukianos: Gudesamtaler, Samtaler i Havet, Menippos's Rejse til Underverdenen. Ved M. C. Gertz. 1,00.
11. Et mislykket Renaissancetilløb. Af J. L. Heiberg. 0,50.
Nr. 7—11 udgør II. Bind (1892). Sælges ikke særskilt.
12. Chaucers Liv og Digtning. Af Otto Jespersen. 1,00.
13. Molière og hans Modstandere 1662—1664. Af Kr. Sandfeld Jensen. 0,50.
14. Sophokles: Antigone. Oversat af Thor Lange. 3. Oplag. 1,20.
15. Horats: Udvalgte Oder. Ved J. Valentiner. 0,75.
Nr. 12—15 udgør III. Bind (1893), nedsat Pris Kr. 1,50.
16. Pave Julius' Død. Oversat af Fr. Moth. 0,50.
17. Esau og Jakob som dramatiske Figurer. Af Emil Gigas. 0,40.
18. Aristophanes: Frøerne. Ved P. Petersen. 1,65.
19. Eros, en kulturhistorisk Skitse. Af J. L. Heiberg. 0,75.
Nr. 16—19 udgør IV. Bind (1894). Sælges ikke særskilt.
20. Troja. Af J. L. Ussing. 0,50.
21. Evangeliesagn. Af Oluf Nielsen. 0,75.
22. En Samfundsreformatør. Af J. L. Heiberg. 0,35.
23. Götz von Berlichingen. Af Raphael Meyer. 0,25.
24. Egennavne som Sprogrødder i Fransk. Af Oluf Thomsen. 0,50.
Nr. 20—24 udgør V. Bind (1895). Sælges ikke særskilt.

STUDIER FRA
SPROG- OG OLDTIDSFORSKNING
UDGIVNE AF
DET PHILOGISK-HISTORISKE SAMFUND

Nr. 90

AF
CHAUCERS OG LANGLANDS
DIGTNING

PAA DANSK
VED
UFFE BIRKEDAL

KØBENHAVN 1913
FORLAGT AF TILLGE'S BOGHADEL
A. ROSENBERG'S BOGTRYKEERI

THE CHANCERY OF THE
CHANCERY OF ENGLAND

CHANCERY OF THE
CHANCERY OF ENGLAND

INDLEDNING

Hvem der ønsker udførligere Besked om Chaucers Liv og Forfatterskab, end der er givet i Indledningen til min Fordanskning af „Kanterborghistoriernes“ Hovedprolog (Studier fra Sprog- og Oldtidsforskning Nr. 83), henviser jeg til Prof. Otto Jespersens Fremstilling deraf (anf. Skr. Nr. 12).

Naar jeg foruden Nonnepræstens Historie med tilhørende særlige Prolog har medtaget Munkens Fortælling om Ugolino og hans Børns Hungersdød i Taarnet i Pisa, — en af de adskillige Fortællinger, der udgør Munkens „Historie“, — saa er det begrundet dels i Digtets egen betydelige poetiske Værdi, og dels deri, at Særprologen indeholder Hentydninger til, hvad Munken, der netop har havt Ordet umiddelbart før Nonnepræsten, har fremført, til allersidst „Tragedien“ om Lyderkongen Krøsus. Fodnoterne vil iøvrigt give al fornøden Oplysning om Enkelthederne. Nonnepræsten selv er en af de „Præster trende“, der nævnes, men ogsaa kun lige nævnes, i Hovedprologen (L. 167). Aabenbart har Digteren havt i Sinde at indføre endnu to Præster foruden den „vagre Kirke- mand“ fra Købstaden (Hovedprol. L. 494 ff.) og Nonnepræsten, der giver den gamle Fabel om Ræven og Hanen til bedste. Men han har opgivet det. Chaucers Humor træder her saa ejendommeligt friskt og elskværdigt frem som kun tænkeligt. Hist og her er hans Skemten vel drøj efter vore Begreber, men han er aldrig slibrig. Der ligger et halvt Aartusende mellem Dickens og Chaucer, men den Maade, hvorpaa Digterlandsmændene tager de menneskelige Naragtigheder og Daarskaber under Behandling, er væsenlig ens og saa helt ud engelsk.

Ogsaa Manuskriptet til dette lille Arbejde har Hr. Prof. O. Jespersen gennemset, og jeg er ham megen Tak skyldig for hans gode Hjælp og kyndige Vejledning.

Oversætteren.

1*

Chaucers Tidsalder er ogsaa Wyklifs og Langlands. Disse tre Navne bærer det 14de Aarhundredes England. Og den Lighed er der mellem dem, at de alle har Øje for deres Samfunds Brøst og især for Kirkens Synder. Men ellers, — hvilken Forskel mellem Kanterborghistoriernes Digter paa den ene Side og hans to store Samtidige paa den anden! Chaucer er det livsglade, „muntre Englands“ („merry England“) Sanger. Han hører til i Overklassen, ja staar selve Kongehuset nær i sine Velmagtsdage. Med den godlidende, fintdannede Verdensmands Overlegenhed betragter han Livets brogede Spil, — og ler. Det er ikke hans Sag at forbedre Verden eller — som den gode Hamlet pinte sig med — „bringe den i Lave“. Han tager Livet som det nu én Gang er. Han finder Tiggermunkene, Afladskræmmerne og den jagtkære Benediktiner og hele Kirkens haandfaste og forretningsmæssige Færd morsom, og morsom er ogsaa i hans Øjne Menigmands Betragtning af Religionen og dens Krav, i hvilken Betragtning from Følelse, grov Overtro og sædelig Raahed paa den snurrigste Vis er sammenblandede (Konen fra Bath, Skipperen fra Dortmund).

Helt anderledes med John Wyklif (1324—1384) og William Langland, der er fælles om Sorgen og Harmen over Tilstanden i Folket og Kirken. Det er det puritanske England fra langt senere Tider, der aander os i Møde hos disse to aandelige Stormænd. Om Wyklif her kun dette, at han med Mund og Pen i hele sit Liv kæmpede mod Tiggermunkene og Pavedømmets Anmasselser overfor England og dets Konge. Han udsendte sine „fattige Præster“ og henvendte sig paa Modersmaalet til det brede Folk for at rejse det til Modstand mod Kirkefordærvelsen. En Tid stod han i stor Yndest hos Hertug John af Lancaster, ved hvis Hjælp han tro'de at kunne naa sit Maal: en Kirkerensning ved en Højnelse af Præsternes og Biskoppernes sædelige Stade, idet Kirkens Mænd burde vende tilbage til den apostolske Fattigdom. Da han tilsidst angreb den gældende Forvandlingslære vendte de fleste af hans Venner sig fra ham, især efter den store Bondeopstand i Sommeren 1381, der lagdes ham til Last, ligesom Luther halvandet Aar-

hundrede senere fik Skylden for den saksiske Bondekrig og dens Udskejelser. Ved sin almenfolkkelige Skribentvirksomhed og ved sin Bibeloversættelse har denne „Reformationens Morgenstjerne“ væsenligt grundlagt den engelske Prosa.

Der er dem, der har holdt det for tvivlsomt, om William Langland er mere end en Sagnfigur, der har laant Navn til en af sig selv fremvoksende Folkedigtning (saaledes som mange Lærde mener om den Homeriske Digtning). Der synes imidlertid ikke at være nogen rimelig Grund til en saadan Formodning, hvor lidt det end er, som vi med Sikkerhed véd eller med nogen Sandsynlighed kan slutte os til om ham, særlig af hans egne Ytringer i hans store Kvad.

Han maa være født c. 1332 og hans Fødested har vistnok været Cleobury Mortimer i Shropshire i Vest-England. Hans Fader har været en „Franklin“ : en lille Forpagter. — Som Dreng er han bleven sat i Great Malvern Klosterskole (S. V. for Worcester) og uddannet til Klerk. At han kender sin latinske Bibel fremgaar klart nok af de mange indstrøede Skriftsteder. Han kalder sig selv „lange Wille“, hvorefter kan sluttes, at han har været over Middelhøjde.

Sit Livs Størværk har han begyndt i en Alder af 30 Aar, for først en Menneskealder senere at afslutte det, da han to Gange omarbejdede det. Den første Form — eller „Udgave“, som vi siger. — (Udgave ved Afskrivning) — er altsaa fra c. 1362 og betegnes som A-Teksten. Her udgør Digtet kun henimod 2,600 Linjer. Dets fulde Titel er „Bogen om Peder Plovmand“ (Liber de Petro Plowman) og det bestaar af to bestemt adskilte Dele: 1) „Williams Drømmesyn om Peder Plovmand“ og 2) „Samme (William)s Drømmesyn om Gør-Vel, Gør-Bedre og Gør-Bedst. Om Indholdet siden nærmere. Langland har brugt den gamle angelsaksiske Versform med Bogstavrim, ogsaa velkendt her fra Norden. Hvert Vers bestaar af to Halvdele med to eller flere betonedes Stavelser, i første Halvdel to, i sidste én, nemlig den først forekommende. Alle Selvlyde kan bruges som Rim paa hverandre. F. Eks. „Rask kom nu rendende Rotter i

Mængde,“ og „og altid om Ølhus de ivrig ledte“. Digteren tager sig forøvrigt adskillige Friheder. For ham er det Hovedsagen, ikke at skrive regelmæssige Vers, men at faa sagt, hvad han vil have sagt, paa kraftigste Maade.

Naar A-Teksten kan tidsfæstes saa nøje, er det af indre Grunde. Digteren omtaler nemlig ikke alene Mordet paa Edvard II (1327) og Pesten („den sorte Død“), der kom til England 1349, men ogsaa de senere Angreb af denne mægtige Landfarsot, der udtyndede Befolkningen i saa forfærdeligt Omfang (ligesom over hele Europa, ogsaa herhjemme). Dette medførte en uhyggelig Opløsning i Samfundslivet og ikke mindst kendtes det i det kirkelige, da mangfoldige Præster fra Landet rømmede til London og levede af at synge Sjælemesse eller paa anden Maade tjente deres Brød. I Kvadet henvises ogsaa baade til Kong Edvard III og hans ældste Søn, den navnkundige „sorte Prins“, til Krigen i Normandiet og endelig til den voldsomme Storm i Januar 1362. Han henlægger sine Syner til Malverns Høje, der har været ham velkendt fra Ungdommen. Den Skikkelse, der har givet hele „Bogen om Peder Plovmand“ Navn, optræder først henimod Slutningen af første Del, men er Hovedpersonen i den sidste. Derfor skal der paa sit Sted nærmere blive gjort Rede.

Saavidt det kan skønnes har Langland modtaget Vielse til den lavere kirkelige Tjeneste og er aldrig kommen videre. Han har nemlig giftet sig, og dermed var Forfremmelsens Vej ham spærret. Efter at have fuldendt sit Digts første Udgave og, som han da har ment, for bestandig afsluttet dette Arbejde, bosatte han sig i London, paa Cornhill, hvor han levede mange Aar med sin Hustru Kitte og sin Datter Calote. Han maatte ernære sig ved at synge „Placebo“ og „Dirige“ for Lig, og „de syv Salmer“ for de afdødes Sjæle. Ogsaa ved Dokumentskriveri har han havt noget Erhverv, men i saare trange Kaar har han sikkert levet. Det er Livet i London, Hovedstadslivet, som helt igennem aldeles overvejende danner Rammen for hans Drømmekvad. Høj og ranglet, med raget Isse („Tonsur“) og i sin fodside Klerkekappe er „lange Wille“ vandret om i Londons Gader. Han

siger selv, at han har havt svært ved at bøje sig hilsende for de Store og Fornemme og (maaske allersværest) for Sagførere og den Slags „Retfærdighedens“ Haandlangere.

I Sommeren 1377 døde Kong Edvard III i en hæderløs Alderdom, nedsunken i Vellyst og Sløvhed. Laurbærrene fra Crecy og Poitiers var forlængst visnede, „den sorte Prins“ var død nogle Aar før Faderen og nu sad en tiaarig Dreng paa Tronen. Hoffet og Prinsepartiet med Hertug Johan af Lancaster i Spidsen spillede Mestre og slog det første Forsøg paa Parlamentarisme hensynsløst ned. De store Jorddrotter, der med Harme saa Arbejdernes og Haandværkernes Lønkrav vokse — en uundgaelig Følge af den sorte Døds Rasen Gang paa Gang siden Aarhundredets Midte — vilde atter bringe Menigmand paa deres Godser under Livegenskab, skønt Udviklingen gennem det hele Aarhundrede havde ført bort derfra og i Retning af en fri jordbrugende Forpagterstand og en fri Arbejderstand. Ingen Parlamentsakt havde kunnet stanse denne Folkebevægelse. I de brede Lag gærede en dump Forbitrelse, et Forvarsel om den store Storm, der brød ud kun faa Aar efter Kong Rikards Tronbestigelse. Ved Kongeskiftet var William Langland en Mand i sine kraftigste Aar. Hans Erfaring var beriget og hans Livsopfattelse uddybet og fæstnet gennem Oplevelserne siden hans Digt først var udkommet. Det havde vundet stor Udbredelse og Yndest blandt Almuen og Byernes Smaaborgere, og blandt Haandværkerne. Han tog nu fat paa et Gennemsyn, og i 1380 forelaa den anden Udgave — B-Teksten — med dens Omarbejdelser og Tilføjelser. Han har aabenbart siden sin Ungdom flittigt fordybet sig i sin (latinske) Bibel, da Anførlerne fra den hellige Skrift er meget forøgede.

Det vil her være Stedet at give et Omrids af den hele Bogs Indhold efter denne Tekst.

„Williams Drømmesyn om Peder Plovmand“ begynder med den her oversatte Prolog. I Eremitdragt, der ogsaa kunde gælde for Hyrdragt, har William begivet sig ud i den vide Verden for at opleve allehaande mærkelige Eventyr. Træt af sin lange Vandring lægger han sig til Hvile paa

Malverns Høje, og i Drømme ser han nu en Mark fuld af Mennesker. Paa den ene Side af Marken ligger Sandhedens Taarn, d. e. Gud Fader selv, paa den anden Side et skummelt Fængsel, de onde Aanders Hjemsted. Folkeskaren, som vrimler paa Marken, bestaar af alle Slags Mennesker: Plovmand, Ødelande, Pilegrimme, Tiggermunke, Præster, som har forladt deres Kald paa Landet for at leve i London, Sagførere, Gøglere, Visesangere, en Afladspræst er der ogsaa, Væversker og Bryggersker, desuden Gæstgivere og Bagersker, som raaber med deres Varer fra deres Boder. Endelig er der en Konge med Følge, til hvem en Engel fra Himlen taler formanende Ord. Her er Fablen om Rotterne og Musene, der vilde hænge Bjælder paa Katten, indskudt. Dens Mening har været let forstaaelig for Folket.

Nu følger syv Afsnit — „Passus“ — hvori Drømmesyntet nærmere udvikles.

1. En skøn Dame viser sig, der forklarer ham, at i Taarnet bor Skaberen, fra hvem Menneskene har alle Livsfornødenheder. Fængslet er Begærlighedens Borg, hvor Falskhedens Fader er til Huse. Damen giver sig tilkende som „den hellige Kirke“. Hun lægger ham paa Sinde, hvor stor en Skat Sandheden er, og beder ham betænke, at Lucifer faldt, fristet af Hovmod, og at Troen er død uden Gærninger, samt at Vejen til Himlen gaar gennem Kærlighed.

2. Før hun forlader ham, viser hun ham Falskhed og Smiger, og en prægtigklædt Kvinde, Fru Stikpenge, der næste Dag skal holde Bryllup med Falskhed. Simoni (Kirkeembeders Køb og Salg for Penge) og Civil (Romerretten) oplæser et Dokument, hvori Fru Stikpenges Medgift bestemmes. Theolog gør Indsigelse mod Ægteskabets Gyldighed, og hele Selskabet rider nu til Westminster i London for at faa Sagen afgjort. Fru Stikpenge rider paa en Fredsdommer, Falskhed paa en Kommissionsdommer, Svig er Vejviser. Kongen tager dem for sig og sværger paa, at han vil straffe Falskhed, hvis han kan faa ham i sin Magt. Alle flygter nu, men Fru Stikpenge bliver greben.

3. For Domstolen bekender hun sine Synder og lover Bod, men kan dog ikke dy sig for at friste Borgmesteren og Dommeren til at tage mod Bestik-

kelse. Efter Kongens Forslag skal hun ægte Samvittighed, men denne betakker sig, gaar strængt i Rette med hende for hendes mange Forbrydelsers Skyld og varslor, at en Gang skal „Fornuften“ (d: Retfærdighed og sund Sans) komme til at herske paa Jorden og give alle Ugærningsmænd deres for-tjente Straf.

4. Fornuft kommer paa Kongens Bud tilstede og har Vid og Visdom med sig. Samtidig træder Fred ind og fører Klage mod Uret. Uret besnakker imidlertid Vid og Visdom ved Fru Stikpenges Hjælp og vil købe Fred til Tavshed. Fornuft staar dog fast og kræver, at Kongen skal øve fuld Retfærdighed. Kongen holder med Fornuft, hvem han ønsker for Fremtiden bestandig at have i sin Tjeneste.

5. Den drømmende William vaagner nu for en kort Stund og falder da atter i Søvn, mens han frem-siger sin Trosbekendelse og mumler sine Bønner. Fornuft viser sig igen for ham paa Marken med de mange Folk og præker om Guds Straffedom i den store Storm og i Landfarsoten. Blandt de angervig-ne er endogsaa alle syv Dødssynder med Hovmod i Spidsen. Hun lover Ydmyghed. Velleynet sværger herefter kun at drikke Vand. Misundelse tilstaar sine onde Tanker mod Næsten. Vrede optræder som en Tiggermunk, hvis Tante var Nonne og som selv var baade Kok og Gartner i et Kloster og æggede mange til Strid. Havesyge vedgaar, at han har været en Løgner, Bedrager og Aagerkarl. Fraadseri fristes paa sin Vej til Kirken til at gæste et Ølhus i London, som skildres med de kraftigste Farver, dær drikker han sig fuld og først saa lover han Bod og Bedring. Til-sidst er der Ladhed, som er langt bedre hjemme i Viserne om Røverridderen Robin Hood end i sin Bønebog. For alle disse Bodfærdige beder Anger nu om Tilgivelse og de drager sammen afsted for at lede om Sandhed. De møder en Palmemand*), som har gæstet mange Helgenskrin, men aldrig noget, hvor-til Navnet Sandhed var knyttet. Her optræder nu Peder Plovmand for første Gang i Digtet. Han siger dem, at han kender Sandhed helt nøje og beskriver dem Vejen.

*) Se Indledn. til Chaucers Prolog til Kanterb.hist. S. 7. Note 2.

6. De Rejsende vil imidlertid have ham til Fører. Han pløjer som den samvittighedsfulde Mand, han er, sit Bed færdigt og gør sit Testamente. Han giver de fine Herrer og Damer gode Raad. Han paalægger dem strængt Arbejde. De, som vil luske sig derfra, lærer Lydighed af Sulten. Tilsidst indeholder denne Passus nogle meget værdifulde oplysende Bemærkninger om Arbejdsnedlæggelser (Striker) og Fattigfolks Levefod i de Tider.

7. Sandhed — d. e. Gud Fader selv — skænker nu Peder en Afladsbulle for Konger, Riddere, Bisper og de fattige Arbejdere og, om end i mindre Grad, for Sagførere og Købmænd. Da en Præst benægter Bülens Gyldighed, tager Peder Plovmand kraftigt til Gemæle, og ved det højrøstede Ordskifte vaagner Drømmere. Den første Del af „Bogen om Peder Plovmand“ slutter saa med djærve Ord om, at Pavernes Aflad er lidet værd, ti paa Dommedag vil der blive spurgt, ikke derom, men om et retfærdigt Liv:

„Lad alle Kristne komme og kalde paa Guds Naade, og den milde Guds Moder vor Midlerske være, saa os alle det undes, før vort Endeligt her, slige Gærninger gode at gøre paa Jorden, at Gør-Vel kan vidne, naar Verden vi forlader, paa Dommens store Dag, at vor Daad var som han bød.“

Den anden Del bestaar af Drømmesynet om Gør-Vel, Gør-Bedre og Gør-Bedst, hver med sin Prolog og henholdsvis 6, 3 og 1 Passus. I de fleste Haandskrifter til B-Teksten følger denne Del uden nogen Adskillelse efter den første, idet de tre Prologer regnes som Passus, saaledes at der fremkommer 13 Passus, der tælles i Flugt med de 7 i første Del. Herved kommer det hele Værk til at udgøre en ubrudt Enhed paa 20 Passus med den her gengivne Prolog til fælles Indledning.

At gøre vel er at øve Retfærdighed mod alle i Guds frygt. At gøre bedre er at vandre paa Kærlighedens Vej, som Psalmisten fra det gamle Testamente siger: Se, liflig er det dog, at Brødre bor sammen! At gøre bedst er at leve i Broderskab

med Kristus og Kirken og i Levnedsførelsen aflægge Vidnesbyrd om den guddommelige Naades Kraft.

Peder Plovmands Skikkelse vokser gennem denne sidste Del ud over blot menneskeligt Maal. Oprindeligt kun den brave, retsindige og gudfrygtige Bonde-mand, der røgter sit Arbejde trofast, bliver han den kommende Reformator, der skal afskaffe alle Misbrug og igen sætte Verden i Lave, ja han bliver tilsidst selve den genkomne Frelser. Ti det er ikke Apostlen Peter og endnu mindre hans Efterfølger i Rom eller Avignon — det store Skisma var netop udbrudt 1378 — hvorpaa Kirken hviler. Nej, siger han, Kristus selv er Kirkens Grundvold. Her udtaler Skjalden de dybe Ord: „Petrus est Christus“ *) — Peder er Kristus. Genløseren aabenbarer sig i den fattige Peder Plovmands Skikkelse. Der er Dommedagsklang i de Ord, han henvender baade til Kirkens og Statens Tjenere. De første tilraaber han:

„Og en Konge, I Klerke, skal kalde jer til Skrifte, og Hug skal I have, for I holdt ej eders Løfter som skrevet det staar . . .“. **)

De verdslige Stormænd advarer han imod at ud-suge Almuen. Selv om Almuesmanden staar under Adelsmanden her paa Jorden, kan det maaske blive helt omvendt i det hinsidige:

„Det kan hælde i Himlen, at højere han sættes, og Salighed større skal smage end du . . .
i Benhusets Bolig ej Bonden let man kender,
eller skælner en skammelig Skælm fra en Ridder.“

Langland er en Folkets Søn, men han glemmer ikke Arbejdets Evangelium over Lighedens. Han har Carlyleske Tanker 500 Aar før Carlyle. Han advarer Fattigfolk mod letsindige Ægteskaber. Den som ikke vil arbejde, og den, som øder sit Eje, maa sulte. Sulten er det lægende Middel i Guds Haand baade mod Dagdrivere og Ødelande. Troen maa være virksom

*) 1 Kor. 10,4. Som bekendt betyder det græske Ord „petros“ Klippe.

**) Luk. 12,47.

i Kærlighed. Troen og Haabet gaar forbi Manden, der er falden blandt Røvere, men Frelseren selv, legemliggjort i Peder Plovmand, øver Barmhjertighed mod den hjælpeløse. Med stigende digterisk Kraft skildres Kristi Død og Nedfart til Helvede, med Sejren over Satan, Lucifer, — og Digteren vaagner op paa Malverns Høje, mens Paaskeklokkerne ringer Opstandelsens Fest ind.

Saaledes ender Gør-Bedre, men Enden er ikke endda. Efter at Frelseren — Peder Plovmand kaldet paa Jorden — er faren til Himmels, stiger Antikristen ned. Alle Plager hjemsøger Menneskeheden, og Kirken kan næppe værgе sig mod sine bitre Fjender. Konger og Riddere, Kejsere og Paver og manges skøn Kvinde styrtes i Støvet af Døden. Anger ligger i dyb Slummer mellem Synd og Død, der hengiver sig til vild Lystighed. Samvittighed søger forgæves at vække Anger og griber derfor i Fortvivlelse Vandringsstaven for at vandre ud i Verden vide og finde Peder Plovmand. Saa vaagner Drømmeren op med strømmende Taare paa Kinden, og „Bogen om Peder Plovmand“ er ude.

Der er endnu en tredie Udgave, C-Teksten fra c. 1393. Deri er yderligere Tilføjelser og der tælles i alt 23 Passus, idet alle Prologer er blevne til Passus. Denne Udgave viser, at Digteren nu er en gammel Mand. Bibelfanførslerne og de theologiske Betragtninger breder sig uforholdsmæssigt.

I 1399, kort før Kong Rikards voldsomme Afsættelse, udkom et Digt uden Titel, der efter alt at dømme har William Langland til Forfatter. Han opholdt sig da i Bristol. Det er, lige som „Bogen om Peder Plovmand“ og Chaucers Digtning, udgivet af Prof. Skeat, Oxford. Det er ikke meget omfangsrigt og ender brat midt paa en Side i det eneste tiloversblevne Haandskrift. Prof. Skeat kalder det „Rikard den Raadløse“ (Redeless). Det er gennemtrængt af de samme Tanker som Langlands store Kvad. Derimod er et Værk „Peder Plovmands Trosbekendelse“ fra o. samme Tid klart nok af en anden Forfatter. Det er et besk Angreb paa Tiggermunkene. At Peder Plovmand optræder deri — dog ikke som en Drømmeskikkelse, men som et virkeligt levende Menneske,

har sin ganske naturlige Forklaring i, at Langlands Arbejde var saa vidt udbredt og højt skattet af Menigmand.

At et Skjaldekvad som dette har kunnet vokse frem og finde saa rig Genklang og Forstaaelse som de tre Udgaver og de mange (40—50 i alt) Haandskrifter viser, er en langt større Ære for det 14de Aarhundredes England end den Ære, som vandtes hinsides Kanalen i de lange, blodige Fejder med Franskmændene.

„Bogen om Pedér Plovmand“ er et Vidnesbyrd, som vejer til, om den dybe sædelige Kraft og Sundhed i det engelske Folk.

Af Chaucers „Kanterborghistorierne“

MUNKENS FORTÆLLING OM HUGOLINO, GREVE AF PISA

For Graad fast ingen Tunge mælde kan
om Hugolin af Pisas bitre Ve,
men nær ved Pisa er et Taarn, og han
blev sat derind med sine Smaabørn tre,
den ældste fem Aar knap. Dem skulde ske
saa svar en Kvide bag den Fængselsmur.
Hvem maatte dog ej ynkes ved at se
saa gæve Fugle udi saadant Bur!

Han var fordømt til Død i Fængslets Vraa,
ti Roger, Pisas Bisp med Brask og Bram,
helt falskeligt ham havde løjet paa,
saa Bysens Folk blev Hugolino gram,
og (som alt mældt) i Taarnet satte ham.
Og deres Hjærter var som Sten og Stok:
hans Mad og Drikke — o hvad Synd og Skam! —
var altfor karrig, derhos ussel nok.

1) Adelsmanden Ugolino dei Gherardeschi og Ærkebisp
Ruggieri degli Ubaldini af Pisa havde i Forening (1288)
styrtet Byens hidtidige Styrer (Signore), og Ugolino havde
taget Herredømmet uden at give Ruggieri Del deri. Ærke-
bispens forbandt sig derfor med nogle misfornøjede Fa-
milier, tog Ugolino til Fange og satte ham med hans to
yngste Sønner, Gaddo og Uguccione, og to Sønnesønner,
Anselmuccio og Brigata, i et Fangetaarn. Dær led de
alle Hungersdøden. — Chaucer lader det være tre, Dante
siger fire Sønner (Guddommelige Komædie, Helvede
XXXIII).

En Dag, ret ved den Tid, han ellers fik
sin Føde bragt, da hørte han det grant,
hvorvel han saa' det ej, at Vogt'ren gik
og lukked Døren efter sig — da vandt
den Tanke hos ham Rum (kun altfor sandt!),
at han i Fængslet skulde svælttes død.
„Ak!“ sagde han, alt mens hans Taare randt,
„hvi blev jeg nogen Tid til Verden fød!“

Hans mindste, treaars Søn ham spurgte ad:
„Kær Fader! hvi er dog din Graad saa strid?
naar kommer Fangevogt'ren med vor Mad?
har du lidt Brød endnu, saa giv det hid.
For Sult jeg kan ej sove. Ak! men gid
jeg maatte sove ind for evig snart,
da naged Sult mig ej med sine Bid.
Naar faar jeg Brød? jeg længes saare svart.“

Hver Dag Smaadrenge græd fra Gry til Kvæld,
saa lagde han sig i sin Faders Skød
og sagde: „Fader! jeg maa dø, — Farvel!“
og kyssed ømt sin Fader, og var død.
Hans Fader saa' ham ligge dær, og brød
med Ve og Vaande ud i Jammerskrig
og gnaved sig i Armene: „Den Nød,
du onde Skæbne! volder mig din Svig.“

De andre Børn, som mente, han sig bed
i Armene af Hunger, raabte: „O,
kær Fader, tal ej saa! vort Kød hered
dig til et Maaltid! vi dig giver fro
vort Kød, ti du vort Kød os skænked jo,
tag det igen!“ Saa græd de stakkels Smaa.
Der gik én Dag, én til, og begge to
sig lagde i hans Skød, og døde saa.

Han sely, den store Jarl fra Pisa hist,
 af kvalfuld Hunger maatte dø, og faldt
 paa Skæbnens Bud fra al sin Magt tilsidst.
 Nu om hans Jammer her er nok fortalt,
 men hos en herlig Skjald, som bliver kaldt
 ved Navnet Dante²⁾, fra Italialand,
 kan I faa mer at vide, ti om alt
 til Punkt og Prikke han berette kan.

²⁾ Dante Alighieri levede 1265—1321. Chaucer nævner ham endnu en Gang i Kanterborghistorierne (Konen fra Baths Fortelling) og et Par Gange i sin tidligere Digting.

PROLOGEN TIL NONNEPRÆSTENS HISTORIE

„Holdt!“ raabte Ridderen¹⁾, „min gode Mand²⁾,
hvad I har sagt helt rigtig være kan,
og mere til. Det mange er til Gavn,
at lidt de høre faar om Sorg og Savn.
Dog, skal jeg tale efter eget Tykke,
ugærne spørger jeg, at Folk, der Lykke
og Velstand nød tilforn, i Vanheld kom,
men Gammen stor det er at høre om,
at den, som fordum var i Armod's Stand,
er klavret op og bleven holden Mand,
og er i gode Kaar forbleven, — sligt
er at forfare saare glædeligt,
og derom er det skønt at bringe Bud.“
„Ja, ved Sankt Povel's Klokke“³⁾, saa brød ud
vor Vært⁴⁾, „I taler Sanden! Munken mæled
helt mangt om „Lykken, som bag Sky er fjælet“,
og hvad véd jeg, — og om et Sørgepil⁵⁾

1) Om Ridderen, se Hovedprologen (min Oversættelse L. 40—78).

2) Om Munken smstds L. 168 ff.

3) Domkirken i London.

4) Hovedprol. L. 776 ff.

5) Munkens sidste Fortælling handler om Krøsus og slutter med en Advarsel om ikke at stole paa Lykken, der tit uventet „skjuler sit Aasyn som med en Sky“. — Se Footnoten til Nonnepræstens Historie S. 30. — Under denne (sidste) Fortælling staar de latinske Ord: „Explicit tragedia“ o: her ender Sørgepillet.

ret nu I hørte. Og, ved Gud! hvortil
 dog tjener det at kære og at klage?
 sket er jo sket, og det er kun til Plage,
 som I har sagt, at høre sligt berette.
 For Himlens Skyld, Sir Munk, ej mer om dette!
 Jer Tale kedet har os allesammen
 og er ej værd en Flue, ingen Gammen
 og Hovro er deri, desaarsag beder
 jeg jer, Sir Munk — jert Navn er jo Herr Peder —
 saa mindeligt, I andet os fortæller.
 Ti, sandt at sige, klingred ej de Bjælder⁶⁾,
 som fra jer Tømme trindt om hænger ned,
 — ved Himlens Drot, som Døden for os led,
 søvndrukken var jeg falden længst af Hesten,
 hvor dybt saa Vejens Mudder er for Resten.
 Omsonst var jer Historie da fortalt.
 Forvist, som jo Skribenterne har alt⁷⁾
 os sagt, det nytter Ordet ej at føre,
 hvor der er ingen til derpaa at høre.
 Jeg véd jo, at hos mig bli'r Lønningen vunden,
 hvis en Historie bliver god befunden⁸⁾.
 Lad os om Jagten høre nu!“ — „Ej stemt“,
 lød Munkens Svar, „jeg er til Fjas og Skemt,
 lad andre efter mig nu tage fat!“
 Til Nonnepræsten sine Ord da brat
 vor Vært henvendte friskt og djævt dernæst.
 „Kom nærmere, kom hid, Sir John, du Præst!
 fortæl os, hvad vort Sind forlyste maa!
 vær glad, selv om en Krik du rider paa.
 Naar kun den Hest dig tjener, saa — min Sjæl, —

6) Standspersoner har Bjælder paa Tømme, Sadel og Skaberak.

7) Jesu Siraks Visdom XXII₆ (efter den gamle latinske Bibeloversættelse „Vulgata“. Vor danske Oversættelse ganske anderledes).

8) Se Hovedprologen 830 ff.

pyt med, om den er mager end og fæl!
Dit Hjerte være fro kun alle Tider!“
„Ja, Vært!“ han svared, „enten jeg nu rider
hvad heller gaar, den Onde mig anamme,
om ikke jeg er munter.“ Med det samme
begyndte sin Historie han saadan,
den kære Præst, Sir John, den fromme Mand.

Explicit.

NONNEPRÆSTENS¹⁾ HISTORIE OM CHAUNTECLEER OG PERTELOT

En fattig Enke bo'de der en Gang,
alt godt til Aars, udi en Hytte trang,
som laa midt i en Dal, tæt ved en Lund.
Den Enke, hvorom jeg fortæller, hun
henleved dær i Taalmod stor sit Liv
fra den Tid, hun endnu var Ægteviv.
Kun lidet aatte hun af Fæ og Rente.
Hun næred sig af, hvad Gud hende sendte,
sparsommeligt med sine Døtre to.
To Grisesøer hun havde i sit Bo,
ej fler, tre Køer, og saa et Faar, hed Malle.
Tilrøget Bur og Kammers var med alle²⁾),
hvor mangt et fattigt Maaltid Mad hun nød.
Om lækker Dypelse hun ej sig brød,
hun havde aldrig Lækkerbidskner smagt,
og Kosten simpel var, som hendes Dragt.
Af Fraadseri ret aldrig blev hun vov,
al hendes Lægedom var Føde grov,
samt Flid, derhos et Hjærte trøsteligt.
Saave! i Dans hun kunde gaa for Gigt,
og Poppelsi^{2a)} hun havde ingen Tid;
hun drak ej Vinen rød, ej heller hvid,
men Sort og Hvidt paa Bordet tiest stod,

1) Nonnepræst, Skriftefader for et Nonnekloster.

2) med alle, gammeldansk Udtryk for: ganske, aldeles.

2a) o: Apoplexi.

— Grovbrød og Mælk — den Spise fandt hun god,
stegt Flæsk og saa et Æg, ja stundom tvende;
en Slags Budeje³⁾ kan man kalde hende.

Om Haven foran Huset stod i Ring
et Stavhegn med en vandløs Grøft omkring.
Der vandred Hanen Chauntecleer⁴⁾, hvis Lige
i Galen fandtes ej i Englands Rige.

Mer fro var Røsten end et Orgelværk
en Messesøndag, baade klar og stærk,
og mere sikkert galed han, end naar
en Klokke eller Klosteruret slaar.
Han vidste af Naturen hver en Grad,
som Solen opsteg over denne Stad,
og kom den hele femten Grader højt,
da go'l han op, — det fejled ej en Døjt.
Mer rød end skøn Koral var Kammen bold,
og mere takket end en Fæstningsvold.
Hans Næb var sort, og ret som Kul det sken,
og himmelblaa var baade Tæ'r og Ben,
hans Klør var hvidere end Liljen skær
og straalende som Guld var alle Fjær.
Og denne gæve Hane til sin Gammen
regerede syv Høns, som allesammen
hans Søstre var og Hjærtenskære hulde,
i deres Fjær de ligned ham tilfulde.
Den skønneste af dem helt broget var
paa Halsen, Navnet Pertelot hun bar.
Hun munter var med Ære og med Tugt,
og hendes Liv saa ærbart var og smukt,
at Chauntecleer, den Herre god og brav,
sit Hjærte i hvert Lem den favre gav,

³⁾ Budeje, Mejerske.

⁴⁾ Chauntecleer, normannisk Ord, der kan gengives ved „Kla-rensang“. Det er taget fra den vidtudbredte Fabeldigtning om „Mikkel Ræv“.

alt fra hun var syv Nætter gammel kun.
 Hun var hans Lyst og Fryd i allen Stund.
 Det lifligt var at lyde paa hans Sang,
 naar Solen klare op paa Himlen sprang
 og sødt han kvad: „Min Skat er rejst af Land!“⁵⁾
 ti den Gang, efter hvad jeg skønne kan,
 da havde baade Dyr og Fugle Røst.

En Morgenstund, der Sol randt op i Øst,
 og Chauntecleer blandt sine Koner tro
 sad paa sin Pind, næst ham skøn Pertelot,
 da stønned Chauntecleer af hæftig Kværke
 som Folk, der plages haardt af Drømme stærke,
 og da Fru Pertelot ham hørte klage,
 hun spurgte ham: „Hvad nu, min Hjærtelage?
 hvad skader eder dog? Ih, fy for Skam,
 hvor I kan sove!“ — svared han: „Madam,
 jeg beder jer, I blive ej saa vred!
 Ved Gud! stor Kval og Kvide nys jeg led,
 saa angst og bange var mig da til Mode.
 Vor Herre vende Drømmen til det gode
 og fri af Fængsel kun min arme Krop!
 Mig tyktes, at jeg løb med mange Hop
 i Gaarden om, hvor jeg et Udyr saa,
 var lig en Hund, og det var hans Attraa
 at fange mig, ham lystede min Død.
 Hans Haarlød var imellem gul og rød,
 men sort saa var han paa sin Haletip
 og derhos ogsaa paa sin Øreflip,
 sortsnudet, og hans Øjne de skød Lyn,
 af Gru jeg nær var død ved dette Syn,
 desaarsag sikkert jeg mig gav saa ilde.“

⁵⁾ „Min Skat er rejst af Land“, Begyndelsen paa en (endnu
 bevaret) Folkevisse fra Forf.s Tid.

„Uh!“ skreg hun, „Usling! Fy! ved Gud, den milde,
som hisset i sin høje Himmel bor,
mit Hjærte har I tabt og Elskov stor.
En Kryster kan jeg elske ej for sand.
Trods Kvindesnak, vi alle dog en Mand
begærer, som er modig, fri og klog,
og faamælt, ingen Gnier, intet Fjog,
og ingen, som er ræd for Vaabenfærd,
ej heller nogen opblæst Nar, — det svær
jeg højt og dyrt ved Gud i Himmerige.
Hvor tør til eders Hjærtenskær I sige,
at der er noget, hvorfor I er ræd?
Har I Mandsmod og Hjærte, Skæg tilmed!
hvor kan I frygte for en Drøm i Blund,
da lutter Hjærnespind er Drømme kun,
ti Drømme kommer jo af Fraadseri,
og tit af Dunster eller Drikkeri,
naar alt for stærk bli'r vore Vædskers Strøm,
helt visselig har eders Nattedrøm
sin Aarsag i jer Galdes Overflod,
hvori indblander sig det røde Blod.
Det volder, at i Drømme mange skuer
snart hvasse Pile og snart klare Luer,
og alskens grumme Dyr, som dem vil bide,
om Hundehvalpe og fuldhaarde Stride,
som naar Tungsindighedens Vædsker plager
en Mand i Søvn, saa han højlydt klager,
for sorte Tyre og for Bjørne bange,
og tror, at sorte Djævle vil ham fange.
Om andre Vædsker, som fuldtit ved Nat
i Søvn ængster Folk, jeg véd en Klat
men forbigaar det helst, som bedst jeg kan.

Se, Kato⁶⁾, som jo var saa vis en Mand,
har sagt, man skal paa Drømme Agt ej fæste.

⁶⁾ Kato (den ældre), bekendt romersk Statsmand og Skri-

Naar fra vor Pind vi flyver ned, min bedste,
 saa tag for Guds Skyld dog et Laxativ.
 Udaf min ganske Sjæl og ved mit Liv,
 jeg giver jer det bedste Raad, jeg véd,
 at I for Galde og Tungsindighed
 purgerer, og for Tid at spare, jeg
 — vi har jo Apothek i Byen ej —
 de Urter nu vil jer belære om,
 der Sundhed skaffer jer og Lægedom,
 og i vor Have skal jeg Urter finde,
 som af Naturen har de Kræfter inde,
 der kan purgere jer fra Top til Taa.
 For Himlens Skyld I ej det glemme maa.
 I har en Galde slem i eders Krop.
 Vogt jer, at Solen ej, mens hun gaar op,
 jer finder fuld af hede Vædsker, men
 om dog det sker, saa vover jeg, min Ven,
 en Hvid, hvis mod mit Væddemaal I tager,
 det er Tredagesfehren, som jer plager,
 hvad heller Kolden, som kan eder lægge,
 før I det tænker, under Gravens Dække.
 En eller et Par Dage Digestiver
 af Orme tag, før I ta'r Laxativer⁷⁾
 af Knopurt, Lauriol, som vokser dær,
 og Nyserod⁸⁾, saa og Kornellens Bær,
 og Fuglemælk og Vedbend, Røgeblad,
 pik dem kun op, indtag dem og vær glad,
 min hjærte Mand, læg ej paa Drømme Vægt,
 men ihukom jer Faders ædle Slægt!
 Og hermed faar om dette nok det være.“

bent (død 149 f. Kr.). I det under hans Navn gaaende
 Skrift Dicta Catonis, som var overordentlig udbredt i
 Middelalderen, hedder det (II, 32): „Man skal ikke give
 Agt paa Drømme“.

⁷⁾ Laxativ, Digestiv, Midler til at fremme Fordøjelsen.

⁸⁾ Nyserod, dels den hvide, som giver Nysepulver, dels
 den sorte, et blodrensende Middel.

„Madame, graunt mercy⁹⁾ for jer smukke Lære,
han sagde, „men hvorvel der ganger Ord
af Kato, at hans Visdom var saa stor,
saa havde han jo aldrig Drømme bange.
Ved Gud! i gamle Bøger staar om mange
berømte Mænd, der mer end Kato gælder,
og siger stik imod, hvad han fortæller,
(saa sandt som jeg mig ønsker vel bevaret)
og som i deres Liv har selv forfaret,
at Drømme maa man lægge sig paa Hjærte,
ti de bebuder baade Fryd og Smærte,
som Skæbnen os i dette Liv vil skikke.

— Bevis for denne Sag behøves ikke.

Det er en Ting jo, som er helt bekendt.

Der er en højst berømt og stor Skribent¹⁰⁾,
der os beretter om to Venner, som
paa Pilgrimsfærd drog ud, og en Gang kom
de til en By, hvor Folk var sammen stævnet
saa mange, at ej Herberg var dem lævnet,
end ej en Hytte, til at sammen være,
hvorfor de maatte da, de Venner kære,
adskilles for den Nat, mod vanlig Skik,
og hver for sig de til et Værtshus gik
og Herberg tog, som bedst de kunde finde,
den ene af dem i en Stald langt inde
udi en Gaard, iblandt en Okseflok.

Den anden Mand kom til at bo godt nok,
som nu den Skæbne eller Lykke vilde,
der raader alle, god hvad heller ilde.

⁹⁾ Graunt mercy, normannisk fransk: „mange Tak“!

¹⁰⁾ Her menes Cicero (død 43 f. K.) „Om Spaadomme“
(I. 27). Han fortæller baade denne og den følgende Hi-
storie (skönt i omvendt Orden og med mange afvigende
Træk). Chaucer har sikkert efter sin Sædvane frit be-
arbejdet sit Stof og føjet en Del Træk til af sin egen
Tidsalders Liv.

Saalunde hændte det ham da, at længe
før Dag han drømte, mens han laa i Senge,
hans Kammerat med høje Raab og Kald
tog paa at skrige: „I en Oksestald
jeg myrdes skal i Nat! ak hjælp mig, før
det er for sent min Broder! ellers dør
jeg ynkeligt! o skynd dig hid!“ — Vor Mand
af Angest fo'r af Søvn op paa Stand,
men da han ret var vaagnet af sin Blund,
da vendte han sig om i Sengen kun
og det for idel Tant og Blændværk dømte,
men han to Gange til det samme drømte,
og tredie Gang ham tyktes, Vennen stod
foran ham med de Ord: „Nu i mit Blod
jeg ligger myrdet, se her i min Krop
de dybe Vunder! men stat aarle op
og ud til Stadens vestre Port Du gaa,
en Kærre ser du dær med Møg oppaa,
hvori mit Legem skjules træskt og listigt,
og denne Kærre stanse du kun dristigt.
Mit Guld for sand mig voldte Livsens Tab.“
Han nu formældte alting om sit Drab
med Aasyn blegt og drøveligt. Og fandt
Staldbroderen, at alt var ganske sandt.
Ti da det dagedes, da gik han hen
at søge udi Staden om sin Ven,
og da han ud til Oksestalden kom,
sin Kammerat han flittigt spurgte om,
og af den Herbergvært det blev ham svaret:
„Alt bort, min Herre! eders Ven er faret,
i Morges aarle han fra Byen gik!“
Mistro nu Manden ved den Tale fik
og kom i Hu sin Drøm ved Nattetide,
og gik, og lod sig længer ej forlide,
til Stadens vestre Port og dær for sand
en Kærre fandt med Møg til Agerland,

alt som den døde Mand det havde sagt
 og I har hørt det, og af al sin Magt
 begyndte han at raabe, højt og kækt,
 om Straf og Hævn for Mordet fult og frækt:
 „I Nat er myrdet grumt min Ven saa kær,
 han ligger paa sin Ryg i Kærren her.
 Ti kalder jeg,“ — saa raabte han paa Gaden —
 „paa dem, som vogter Lov og Ret i Staden.
 Ak, Ve! min Ven er slagen her ihjel.“ —
 Hvad skal herom jeg mere sige vel?
 Folk kom og Kærren kasted brat til Grunde,
 og midt i Møget de den døde funde,
 som myrdet var fornys i Søvnens Ro.

O, store Gud saa retvis og saa tro,
 du altid Mord for Lyset vil fremdrage.
 Mord kommer op, det ser vi alle Dage.
 Mord er saa hæsligt og saa fælt, at Gud,
 der gav saa rette og saa vise Bud,
 ej vil, at dølgens skal en Daad saa ful,
 om end et Aar, ja to og tre i Skjul.
 Mord kommer op! for sand jeg sige vil,
 og Rettens Folk i Byen fluks kom til,
 og Køresvenden greb og kneb saa svart
 og Værten med, saa begge tilstod snart,
 og Øvrigheden var dernæst ej sen,
 men hængte dem ved deres Nakkeben.

At frygte Drømme kan man deraf lære,
 og jeg har læst i samme Bog, paa Ære!
 i det Kapitel, som straks følger paa,
 (saa sandt jeg haaber, det mig vel maa gaa):
 to Mænd sig agted over Havets Vand
 af visse Grunde til et fremmed Land
 langt borte, men da Vinden var imod,
 de maatte tøve i en By, som stod

(Bog) = Lige (Vej)

saa muntert og saa smukt ved Havets Bred.
Men saa en Dag, da det mod Aften led,
slog Vinden om, og Medbør god de finge
og fro og glade de til Hvile ginge
og vilde straks ved Dag gry sejle bort.
Men for den ene der et Under stort
begav sig, mens han udi Søvn laa.
En sælsom Drøm ham timedes: han saa
i Dagningen en Mand ved Sengens Side,
der ham befol, at her han skulde bide,
og sagde: „Gaar i Morgen du om Bord,
da skalst du drukne! jeg har talt mit Ord!“
Han vaagned og det sagde til sin Ven,
og bad ham ikkun én Dag dvæle end
og i den Stad at tøve kun saalænge.
Hans Ven, der ved hans Side laa i Senge,
tog paa at le og med ham drive Gæk.
„En Drøm,“ han sagde, „vil mig aldrig Skræk
forvolde, saa jeg skal min Dont forsømme,
jeg regner ej et Halmstraa dine Drømme,
ti Tant og Blændværk er dog Drømme kun.
Folk ser jo idelig i deres Blund
snart Aber og snart Ugler, — Gøglespil,
som aldrig var og aldrig bliver til.
Men efterdi jeg ser, det er Din Ville
at tøve her og selv din Tid forspilde,
— Gud véd, det gør mig Sorg — saa maa jeg fort.
Farvel!“ — Saa tog han Afsked og drog bort.
Men før han sejlet var den halve Vej,
det hændte sig, — hvordan, det véd jeg ej —
at Skibets Bund sprang læk og alle Mand
sank med det ned i Havets dybe Vand,
mens andre Skibe nærved saa' derpaa,
som sejled ud paa samme Tid. — — Du maa,
skøn Pertelot, min hulde Hjærtenskære!
af slige gamle Hændelser da lære,

at ingen Mand bør daarligt kaste Vrag
 paa Drømme, ti det er en afgjort Sag,
 at mangel Drøm særdeles er at frygte.
 Om Sankt Kenelm, hin Konge med godt Rygte,
 der raaded Mercialand¹¹⁾, Kenulfi Søn,
 jeg læser, at han fik en Drøm i Løn.
 Kort før han myrdedes med Ynk og Ve
 han i et Syn sin Morder fik at se.
 Hans Amme om det Syn ham alt forklared
 og bad ham mindeligt, at han sig vared
 for Drottensvig, men han var syv Aar kun,
 og havde lidet hørt om Drøm i Blund,
 saa hjærtenshellig var han, from og brav.
 Ved Gud! helt gærne jeg min Skjorte gav,
 om I Legenden havde læst, som jeg.
 Fru Pertelot, for sand, jeg lyver ej, —
 Macrobius¹²⁾, der om det Syn har skrevet,
 som bolde Scipio¹³⁾ til Del er bleven
 i Afrika, han siger, at man ser
 Forvarsler derved om, hvad siden sker.
 Saa be'r jeg ogsaa, at I mærker vel
 det gamle Testament om Daniel¹⁴⁾,
 om han holdt Drømme vel for idel Tant.
 Læs og om Josef, da I ser, at sandt

-
- ¹¹⁾ Mercia, et af de syv angelsaksiske Riger, hvori (det egentlige) England var delt indtil det i det 9de Aarh. samledes under Egbert af Wessex. Kenelm blev Konge (821) i Mercia efter sin Fader Kenulf, kun syv Aar gammel, og snart efter myrdet. Siden erklæredes han for Helgen.
- ¹²⁾ Macrobius, romersk Forfatter, levede i Slutn. af det 4de og Beg. af det 5te Aarh. e. Kr. Han skrev et Værk, Saturnalia (Gildet paa Saturnsfesten), hvori han lader flere Personer optræde og drøfte forskellige Æmner. Han skrev ogsaa en Kommentar til „Scipios Drøm“ af Cicero.
- ¹³⁾ Scipio „Afrikaneren“, der besejrede Hannibal ved Zama (død 183 f. Kr.)
- ¹⁴⁾ Om Daniel Dan. 2 og om Josef 1. Mos. 40.

kan Drømme stundom — dog om alle ikke
 jeg taler — varsle, hvad sig skal tilskikke.
 Se til Ægypti Drot, Hr. Farao,
 hans Bager og hans Mundskænk, begge to:
 opfyldtes ikke deres Drømme sære?
 Af mange Landes Frasagn kan man lære,
 hvad Drømme angaar, Ting helt underlige.

Se Krösus¹⁵⁾, Konge over Lydiens Rige,
 mon han ej drømte, i et Træ han sad?
 om Død ved Hængning vared det ham ad.
 Se til Andromake¹⁶⁾, ung Hektors Viv,
 ti Natten førend Dagen, da sit Liv
 han skulde miste, drømte hun, hvordan
 han skulde sætte Livet til, hvis han
 paa denne samme Dag til Kamp udfo'r,

¹⁵⁾ Krösus, Konge i det gammelasiatiske Rige Lydien i det 6te Aarh. f. Kr., den athenaiske Lovgiver Solons Ven, tilsidst besejret af Perserkongen Kyros. Fortællingen om Krösus's Drøm findes ikke hos Herodot. Chaucer har den, synes det, fra Vincens af Beauvais, en fransk Munk fra det 13de Aarh., Kong Ludvig d. 9des Lektor og Skriftefader, der bl. a. skrev et Værk „Historisk Spejl“, en Række Fortællinger om navnkundige Personligheder. Efter ham skal Krösus være bleven tagen til Fange tre Gange. Den anden Gang lod Cyrus ham bringe paa Baalet, men et stærkt Regnvejr slukkede Ilden, han benaadedes og blev atter Konge i Lydien. Han pralede nu af sin Lykke og sin Rigdom, men advarede af Solon (se Herodot 1). Samme Nat drømte han, at Zeus overgød ham med Vand og Solen derefter tørrede ham med sin Varme. Hans Datter udlagde denne Drøm saaledes, at han vilde komme til at lide Døden paa Korset, hvor Regnen vilde falde over hans Lig og Solen atter tørre det. Og dette skete, da han tredie Gang blev taget til Fange af Cyrus.

¹⁶⁾ Andromake, Hektors Hustru, om hvem Iliaden fortæller. Det her anførte Sagn findes ikke hos Homér, men er taget fra en i Middelalderen meget yndet Bog, „Dares Phrygius“, der handler om den trojanske Krig.

men kun omsonst lød hendes Varselsord,
 ti bort til Strid han drog alligevel,
 hvor ham Akilles hastigt slog ihjel. —
 Dog altfor langt det bliver, derfor Stop!
 det er snart Dag, og jeg maa holde op.
 Men om min Drøm jeg sige vil tilsidst,
 at en Ulykke spaar den mig forvist.
 Om Laxativer dette kun, min Skønne!
 at jeg dem agter ikke værd en Bønne,
 ti de er giftige forsand, og jeg
 foragter dem og kan dem lide ej.

Nu nok herom! lad os nu tale sammen
 kun lystige og muntre Ord! stor Gammen,
 Fru Pertelot! Gud gav mig, ti saa tit
 jeg skuer eders Aasyn favrt og blidt,
 skarlagenrødt om Øjnene, jeg finder
 at al min Frygt for Døden plat forsvinder,
 ti det staar fast som: „In principio¹⁷⁾
 Mulier est hominis confusio“.
 Madame, det er Latin, og det betyder:
 „Kvinden er Mandens Fryd og Lyst,“ — jeg nyder
 hos jer slig liflig Trøst og Glæde, at
 hvor vel jeg ej kan ride jer ved Nat
 — for kort er Pinden jo — naar jeg fornemmer
 jer bløde Side, jeg paa Stand forglemmer
 hvert Drømmesyn, som ængstet har mit Sind.“
 Og dermed fluks fløj ned han af sin Pind,
 saa og hans Høns, ti det var Gry, og alle
 begyndte han med Klukken hid at kalde,
 ti han et Korn i Haven havde funden.
 Han var en Konge og al Frygt forsvunden.

¹⁷⁾ In principio osv., et latinsk Ordsprog: „Fra Begyndelsen er Kvinden Mandens Fordærv“. Chauntecleer oversætter det klogelig i ganske modsat Retning, men gøtter sig aabenbart ved dog at have gengældt Pertelots Spydigheder.

Han traadte Pertelot vel tyve Sinde
 og hendes Elskov nød, før Dag var inde.
 Han ligned grant en Løve grum og vred
 og op og ned paa sine Tæer han skred.
 At gaa paa Jorden knap sig for ham skikked,
 og naar han fandt et Korn han det oppikked
 med Kluk, og til ham løb hans Koner alle.
 Saa stolt han færdedes som Drot i Halle.
 Her lader Chauntecleer jeg gaa for Tiden,
 jeg til hans Eventyr skal komme siden.

Endt var den Maaned¹⁸⁾, navnlig Marts, da Gud
 Alverden skabte, og da paa hans Bud
 vi Mennesker blev til, og siden den
 begyndte, Dage treti to igen
 var rundne. Gik en Dag da Chauntecleer
 med Koner syv i al sin Pragt og Sir
 og kasted op sit Blik mod Solen klar,
 som udi Tyrens Tegn alt løbet var
 vel tyve Grader, dertil én og mere.
 Af sin Natur, og ej af Gaver flere,
 han vidste det var Vaar, og fro han gol.
 „Paa Himlen,“ sagde han, „staar klaren Sol
 alt firti Grader, dertil én, saa vel.
 Fru Pertelot, mit Hjærtes Fryd og Held!
 hør kun, hvor disse kære Fugle kvæde,
 se disse favre Blommer! fuldt af Glæde
 og Gammen er mit Hjærte!“ — O, men ve!
 saa ond en Skæbne brat ham skulde ske!
 Ti Glæde vil til Sorg tilsidst sig vende.
 Gud véd, al Verdens Fryd faar snarligt Ende.
 Og hvis en Taler vilde os det give

¹⁸⁾ Endt var den Maaned osv. Det er altsaa 1ste April, da Solen træder ind i Tyrens Tegn. Efter gamle Overleveringer skabte Gud Verden i Marts Maaned.

med smukke Ord, han kunde trygt det skrive
 i Krønikbog, at mindes værd for sand.
 Nu laaner mig kun Øren, alle Mand!
 Saa sand er den Historie, her fortælles,
 som hvad om „Lancelot fra Søn“¹⁹⁾ mældes,
 den Bog, som Kvindfolk mener ej har Mage.
 Nu vil jeg vende til min Sag tilbage.

En snedig Ræv, helt fuld af Svig og List,
 som havde bo't tre Aar i Lunden hist,
 brød, da af Himlen det blev saa tilladt,
 igennem Hegnet ind den samme Nat
 i Haven, hvor alt efter daglig Skik
 stolt Chauntecleer med sine Koner gik,
 og stille i et Urtebed han laa
 til Dag var omme, og sit Snit han saa'
 til hastigt over Chauntecleer at falde,
 som de Manddrabere det plejer alle,
 der pønser paa at øve Morddaad ful.
 O falske Morder i din Hules Skjul!
 o ny Iskariot, ny Ganelon²⁰⁾,
 o græske Sinon²¹⁾ med din Træskhedsaand,
 som bragte Troja Undergang med Sorgen!

¹⁹⁾ „Lancelot fra Søn“. I Sagnkresen om Kong Artur og Ridderne ved det runde Bord indtager Fortællingen om Lancelots og Dronning Guinevras Elskovshandel en fremtrædende Plads. Dette Æmne behandles særskilt i romantiske Viser og Noveller.

²⁰⁾ Ganelon er efter Sagnet Navnet paa den Forræder, der sveg Roland i Roncevals Bjærgkløfter.

²¹⁾ Sinon (Virgils Æneide II), den Græker, der lod sig fange af Trojanerne for at lokke dem til at hente Træhesten, hvori en Skare Grækere laa skjulte, indenfor Byens Mure, og saa siden gav sine Landsmænd, der kun paa Skrømt var sejlede bort, det aftalte Tegn til at vende tilbage og bryde ind gennem den for Træhestens Skyld gjorde Aabning i Bymuren.

o Chauntecleer! forbandet dog den Morgen,
 da du fløjst ned fra Hjalet, hvor Du sad,
 i Gaarden, skønt Din Drøm Dig vared ad,
 at denne Dag dig trued Vanheld slemt.
 Dog, hvad Gud forud véd, det sker bestemt,
 alt efter visse gode Klerkes Lære,
 og hver en rigtig Klerk kan Vidne bære,
 at der i Skolen svarlig Trætte drives ²²⁾
 om denne Sag, man rives og man kives,
 og det har tusind Mænd alt gjort, men jeg
 kan i det Vildnis ikke finde Vej,
 som de formaaed det: Sankt Augustin,
 Boëtius ²³⁾ og Biskop Bradvardin ²⁴⁾,
 om vel Guds Forudviden tvinger mig
 en Ting at gøre uundgaaelig
 (om klar Nødvendighed min Tale gælder),
 saa jeg har frit Valg til at gøre eller
 undlade denne samme Ting, skønt Gud
 det vidste alt fra Evighed forud,
 hvad heller der er ingen Tvang, da dog
 betinget er Nødvendighedens Lov.
 Jeg bringer ikke slige Ting paa Bane.
 Som I har hørt, jeg taler om en Hane,

²²⁾ „I Skolen svarlig Trætte drives“. Spørgsmaalet om Guds-
 Alforudvidenhed angaaende den menneskelige Frihed drøf-
 tedes ivrigt af de middelalderlige Theologer. (Se ogsaa
 Miltons „Det tabte Paradis“ II).

²³⁾ Boëtius, Statsmand af romersk Byrd hos den østgotiske
 Konge Teodorik, der efter uretfærdig Anklage lod ham
 fængsle og henrette som Forræder. I Fængslet skrev
 han sin berømte Bog: „Om den Trøst, Filosofien har
 at give“. († 524 e. Kr.).

²⁴⁾ Thomas af Bradwardine († 1349), Professor i Theologi
 og Kansler ved Oxfords Universitet, siden Ærkebiskop
 i Kanterborg. Ogsaa han behandler i sit Værk „Om
 Guds Oprindelse“ Spørgsmaalet om den guddommelige
 Forudviden : Menneskets fri Selvbestemmelse.

der lød sin Kones Raad — deraf kom Sorgen —,
 og vandred i den Urtegaard den Morgen,
 han havde haft den Drøm, jeg har fortalt.
 Med Kvinderaad helt tit det ender galt.
 Ved Kvinderaad vor Jammer først er bleven,
 ti derved Adam blev fra Eden dreven,
 hvor han henleved udi idel Lykke.
 Men da jeg véd ej, hvem det kan mistykke,
 hvis Kvinders Raad at laste her jeg vover
 i Gammenstale, jeg det springer over.
 Læs, hvad man hos Skribenter derom finder,
 og se, hvad de formælder os om Kvinder.
 Det er jo Hanens, ej min egen Snak,
 hvi skulde Kvinder give mig Utak?

I Sandet laa og baded sig med Blide
 i Solens Skin, med Søstrene ved Side,
 skøn Pertelot, mens Chauntecleer saa brav
 sang mere fro end Mørne i Hav²⁵⁾,
 ti Physiologus²⁶⁾ siger, at de sjunger
 med saare lystige og glade Tunger.
 Og det begav sig da, at som han paa
 en Sommerfugl blandt Havens Urter saa',
 da faldt paa Ræven lavt ved Jord hans Blik,
 og fluks al Lyst til Galen ham forgik,
 og brat han raabte „Kyk, Kyk!“ og sprang op,
 som den, hvis Hjærte gyser i hans Krop.
 Ti det forstaar sig af sig selv: et Dyr,
 naar det sin Fjende skuer, for ham fly'r,
 om det end aldrig saa' ham før. Saa snart
 ham Chauntecleer opdaged, i en Fart

²⁵⁾ Mørne i Hav, d. e. Havfruer.

²⁶⁾ Physiologus, en i Middelalderen meget udbredt Folkebog med Beskrivelse af alle Haande mærkelige Dyr og dertil knyttede opbyggelige og moralske Betragtninger (Aarb. f. nord. Oldkynd. og Hist. 1889).

han vilde fly't, hvis Ræven ej paa Stand
 saa havde sagt: „Højædle Riddersmand!
 hvorhen? flyr I for mig, jer Ven fuldtro?
 langt værre end en Djævel var jeg jo,
 om jeg jer vilde gøre Mén og Harm.
 Ej gik jeg hid med Træskhed i min Barm,
 men sandelig, naar jeg kom her tilstæde,
 det var kun for at høre eder kvæde,
 for sandelig, jer Stemme klinger lige
 saa sød som Englenes i Himmerige.
 Mer Følelse I har og i Musik
 end selv Boëtius²⁷⁾ eller andre fik.
 Og jer Herr Fader (Gud hans Sjæl sin Fred
 forunde!), jer Fru Moder naadigst med,
 mit Hus har gæstet til min Fryd! paa Ære:
 hvor gerne vil jeg til Behag jer være.
 Men hvad den Ting at synge anbelanger,
 da har — ved mine Øjne to! — slig Sanger
 jeg aldrig hørt (undtagen eder kun),
 som eders Fader hver en Morgenstund.
 Forvist han kvad af Hjærte fuldt i Bryst,
 og for at gøre mere stærk sin Røst
 han greb sig an, saa han med Øjne begge
 helt ivrigt maatte blinke, derhos strække
 sin Hals saa lang og smal, og staa tillige
 paa Tæerne, naar ret han vilde skringe.
 Hans Klogskab desforuden var saa stor,
 at der hans Mage fandtes ej paa Jord,
 hvad enten udi Visdom eller Sang.
 I Burnell²⁸⁾ Æsels Vers jeg vel en Gang

²⁷⁾ Af Boëtius' haves et Skrift om Musik i fem Bøger; i den før omtalte Bog (se S. 34 Noten) findes ogsaa Digte i forskelligt Versemaal. Chaucer har oversat en Del af disse Digte.

²⁸⁾ „Burnell Æsel“. I en Bog af Nigellus Wireker fra Slutningen af det 12te Aarh., „Burnellus eller Spejl for de

har læst, der var en Hane snild og klog,
 som, da en Præstesøn paa Ben den slog,
 — saa ung og taabelig han var — med Liste
 lod samme Mand hans Præsteembed miste.
 Dog dette sikkert ingen ligne vilde
 med al den Visdom, al den Kløgt og Snille,
 hos eders Fader. Nu jeg er saa fri
 og beder jer, for Himlens Skyld, stem i!
 Kan I jer maale med jer Fader raske?“
 Begyndte straks med Vingerne at baske
 da Chauntecleer, han Træskhed ej forstod
 og af hans Smiger sig bedaare lod.

I Herrer, ak! med mangen Løgner fæl
 og Smigrer omgaas I, og — paa min Sjæl! —
 de mer behager jer end den, der kun
 sandfærdig Tale fører i sin Mund.
 Læs i Ecclesiasticus²⁹⁾ om Smiger!
 vogt jer, I Herrer, at hun ej jer sviger!

Stod da paa sine Tæer, stolt og fri,
 ung Chauntecleer, holdt sine Øjne i,
 og strakte Hals, og gol med Stemme ren.
 Da sprang Herr Russel³⁰⁾ op, han var ej sen,
 og Chauntecleer han greb i Kværken fat

hoffærdige“ findes den Historie, hvortil der her hentydes.
 I et Pinseskuespil bruges „Burnell“ som Navn paa et
 Æsel. Det hedder heri, at en ung Mand, Gundulfus, en
 Præstesøn, som skulde ordineres, Dagen før Ordinationen
 i Hidsighed kastede en Sten efter en Hane, som for-
 styrrede ham med sin Galen, og slog dens ene Ben
 over. Af Harmen herover undlod Hanen at gale næste
 Morgen, da G. skulde præstevies. Han sov over sig,
 kom for sent og mistede sit Kald.

²⁹⁾ Ecclesiasticus 3: Jesu Siraks Visdom (i den danske Over-
 sættelse Kap. 12, 13, 14 og 22).

³⁰⁾ Russel („Rødpels“) af russe, normannisk-fransk Ord
 (rouge), rød.

og bar ham paa sin Ryg mod Skoven brat,
 ti endnu var der ingen, der ham saa'.
 O, Skæbne! dig kan ingen Mand undgaa!
 Ak, at dog Chauntecleer fra Hjalet fløj,
 fordi hans Viv formente, Drømme løj!
 Og paa en Fredag³¹⁾ hændte det altsammen.
 O Venus, du Gudinde for al Gammen!
 da denne Chauntecleer dog tjente dig
 og som din Tjener ret beflitted sig
 af Lyst mer end for Ynglepligtens Sag,
 hvi tillodst du hans Død dog paa din Dag?
 O Gotfred³²⁾, høje Mester dyrebar,
 som, da Kong Richard bolde slagen var
 med Skud, hans Død besang med Sorg i Sinde,
 o, at dit Vid, din Kløgt jeg havde inde,
 til Fredag at forbande (det var Dagen,
 den Ting staar fast, da Dødssaar ham blev slagen).
 Da vilde jeg udsjunge af mit Hjærte
 stolt Chauntecleers den bitre Angst og Smærte.

For Sanden! aldrig lød i Verden vid
 fra Kvinder saadant Skrig, alt fra den Tid,
 da Ilium³³⁾ tagen blev, og Pyrrhus drog
 Kong Priamus ved Skægget og ham slog
 med draget Sværd (læs Æneiden³⁴⁾ kun),
 som Hønsene i Haven skreg den Stund,
 da Chauntecleer de saa i saadan Fare,
 men allerhøjest af den ganske Skare

³¹⁾ Fredag er Kærlighedsgudinden Venus's Dag.

³²⁾ Gotfred af Vinsaaf, Forfatter til et berømt Sørgekvad over Kong Rikard I. (Løvehjærte"), der Fredagen d. 26de Marts 1199 blev haardt saaret ved Belejringen af den normanniske Borg Chaluz og døde nogle Dage senere.

³³⁾ Ilium ɔ: Troja. Priamus, Trojas Konge.

³⁴⁾ Æneiden, anden Bog. Pyrrhus, Akilles's Søn, ogsaa kaldet Neoptolemus.

Fru Pertelot dog skreg, — Hasdrubals³⁵⁾ Viv skreg ej saa højt, den Gang han lod sit Liv, da Romerne Kartagos Stad opbrændte. Af Sorg og Harme ganske fuld hun rendte frivillig ind i Ilden, hvor hun sved sig selv udi sit Hjertes Trofasthed. O arme Høns! I skreg mod højen Sky, — ret som da Nero brændte Romas By lød mangel en Senatorfrues Klage, for deres Mænd grumt tagen var af Dage, uskyldige af Nero³⁶⁾ dræbte. Men til min Fortælling maa jeg nu igen.

Nu Enken arm med Døtre to tillige, de hørte disse Høns saa bange skrige, og styrted ud af Døren, og de saa den Ræv, som løb for Skoven rask at naa med Hanen paa sin Ryg. De tog paa Vej og raabte: „Hjælp! o ve! herud! hej, hej! Se Ræven!“ og de alle løb af Sted og mangel Mand med Stav i Hænde med, løb Colle og vor Hund, Talbot, Gerland, og Malkin³⁷⁾ løb der og med Ten i Hand, løb Ko og Kalv, løb ogsaa alle Svin, hel angst for Hundeglam og Hyl og Hvin og Mænds og Kvinders Raab — de løb saa fast, at Hjærtet dem i Livet næsten brast, de skreg som Djævla, der i Helved brænder, og som i Dødsskræk skræpped alle Ænder

³⁵⁾ „Hasdrubals Viv“. Hasdrubal, Hærfører i Kartago, da Romerne i den tredie puniske Krig indtog og brændte Byen 146 f. Kr.). Han blev fangen (ikke dræbt), medens hans Hustru og to Sønner fæandt Døden i Flammerne.

³⁶⁾ Nero beskyldtes for at have anstiftet den Brand, der (Aar 64 e. Kr.) lagde en stor Del af Rom i Aske.

³⁷⁾ Malkin, Øgenavn for en sjudsket og løsagtig Tjenestepige.

og Gæssene i Luften højt fløj op
 og Bierne af Kuben kom i Trop
 Saa fæl var Støjen! Benedicite³⁸⁾!
 forvist Jack Straw³⁹⁾ med sine Slemmere
 ret ingen Sinde skreg saa højt og ilde,
 naar de Flamlændere⁴⁰⁾ undlive vilde,
 som Folk mod Ræven skreg den Dag. De greb
 til alskens Blæseinstrumenter, peb
 og tuded i Trompeter, gjort af Ben,
 Horn, Kobber, Buxbomtræ, de hyled, hven,
 det var som Himlen skulde brat nedfalde.
 Nu, Godtfolk, beder jeg jer lytte alle!

Se kun, hvor Lykken hastig kan afvende
 Stolthed saavel som Haab fra hver en Fjende.
 Ti Hanen, som paa Rævens Ryg nu laa,
 med al sin Angest til ham taled saa:
 „Velbaarne Herre! om jeg var, som I,
 da sagde jeg (saa sandt Gud staa mig bi!):
 vend om, I stolte Karle, nu med Skamme!
 gid Pestilense kun jer alle ramme!
 alt er jeg kommen nu den Skov hel nær,
 jer Hast til Trods skal Hanen blive her,
 forvist jeg vil ham uden Tøven æde!“
 genmæled Ræven da: „Ja straks, med Glæde!“
 Men som han taled saa, i samme Stund
 behænde Hanen fløj ud af hans Mund,
 og højt op i et Træ, hel snart og fort.

³⁸⁾ Benedicite! Et Ord af en latinsk Bordbøn: „Lad os sige Tak for Mad!“ („Jo, jeg takker!“)

³⁹⁾ „Jack Straw“. Ved det store Bondeoprør i England 1381 optraadte en vis Jack Straw som en af Førerne.

⁴⁰⁾ „Flamlændere“. En Mængde Haandværkere (især Vævere) var kommen fra Flandern under Edward III. (hvis Dronning var flamsk); da de var dygtigere end de indfødte, vakte de Englændernes Skinsyge og Had. Mange blev dræbte af Jack Straw og hans Fæller.

Da Ræven saa', at han var sluppen bort,
 han sagde saa: „O, Chauntecleer, ak, jeg
 har gjort imod jer, hvad jeg burde ej,
 fordi jeg har forvoldt jer denne Skræk,
 da jeg fra Haven tog og bar jer væk.
 Men dog, Herr Kok! var Meningen ej slet.
 Kom ned kun! jeg skal straks forklare det!
 Saa sandt mig hjælpe Gud, I tør mig tro!“
 „Nej,“ mæled Hanen „gid vi begge to
 fordømmes, jeg især, med Blod og Ben,
 hvis I fler Gange narrer mig end én
 og faar mig til med Smiger og med Løgne
 at sjunge og at lukke mine Øjne.
 Gud aldrig Held og Lykke den beté,
 som lukker Øjne, mens han skulde se!“
 „Nej,“ mæled Ræven, „men Gud straffe hver,
 som er slig Taabe, at han snakker dær,
 hvor det ham bør at holde smukt sin Mund.“

Saalunde er det udi allen Stund
 til Smigerord at lytte saare slemt.
 Men holder I Historien kun for Skemt
 om Hane, Høns og Ræv, da, Venner kære!
 I bør dog af den Tale tage Lære.
 Sankt Povel⁴¹⁾ siger, at alt, hvad staar skrevet,
 er til vor Lærdom god optegnet blevet.
 Smid Skallerne, naar Frugten kun I tager!

Nu, gode Gud! om det dig saa behager
 — som Bispén siger⁴²⁾ — gør os alle sammen
 til gode Folk og skænk os Himlen! Amen!

⁴¹⁾ „Sankt Povel siger“. Rom. 15,4.

⁴²⁾ „Som Bispén siger“ — formodentligt Ærkebispén af Kanterborg, William Courtenay (1381—96).

Af Langlands Digt

WILLIAMS DRØMMESYN

OM

PEDER PLOVMAND

Ved Sommertid, da Solen hun skinned med Blide,
da gik jeg hen og hylled mig i Hyrdedragt snildt¹⁾,
som Eneboer arm med alskens daarlig Handel
jeg vide fo'r i Verden, Vidundere at spørge.
En Morgenstund i Maj paa Malverns Høje²⁾
jeg skued helt sære og sælsomme Ting.
Mødig og mat jeg var af megen Vandring
og under bredden Bakke ved Bækkens Rand jeg hviled
og sank saa i Slummer ved den søde Bølgeklang.

I Drømme og Dvale jeg dærnæst mig tyktes
sat udi en Ørken, — mig ubekendt var Stedet.
I Øster jeg øjned helt oppe mod Solen
et Taarn paa en Toft³⁾ saare tækkelig bygget,
og dybt i en dunkel Dal laa et Fængsel⁴⁾

¹⁾ En simpel Hyrdedragt lignede meget den Dragt, hvori Eneboere sædvanligvis gik klædte. Omvandrende Eneboere havde intet godt Navn.

²⁾ I Worcestershire. Her laa et Benediktinerkloster, der stammede fra Edvard Bekenderens og William Erobrerens Tid (11te Aarh.).

³⁾ Siden hen i Digtet (Stykke 1,₁₂) forklares det, at Taarnet er Sandhedens Bolig (Smlgn. Bunyans Beskrivelse i „Pilgrimsvandringen“ af „den himmelske Stad“). Udførligt omhandles Taarnet i Stykke 5,₅₄₄.

⁴⁾ I St. 1,₆₁ kaldes dette Fængsel for „Sorgens Borg“, hvor Falskheden eller Djævelen har hjemme.

med mange grumme Grave, helt gruligt at skue.
 En fager Mark jeg fandt⁵⁾ og af Folk den vrimled
 saare,
 alle Slags Adamsbørn, Almue og Rigmænd,
 i Vej og i Virke som Verden det forlanger.
 Nogle saa' jeg slide og slæbe med Ploven,
 med Ymper og med Udsæd, og ond var deres Møje.
 De finge kun, hvad frække Fraadsere forøder.
 Og somme jeg saa', der stoltelig vandred,
 i kostelige Klæder de kom med Hovmod svar.

Til Bedring ved Bod og Bøn hengav sig mange,
 som om de havde Herren i Hu og i Sinde
 og leved hele Livet i Længsel og Haab
 om Himmerigs Herlighed hisset at forhverve
 Stille de sad udi Cellernes Enrum,
 ret som intet andet de agted i Verden,
 ej lækreste Levebrød til Legemets Pleje.
 Købmandsskab fuldklogeligt kaared sig somme,
 det lod som om Lykken dem lettest vilde føje.
 Med Tant og med Tidkort helt travlt havde somme,
 med Spøg og med Spas som Sangere det véd⁶⁾,
 og Guld ved deres Gammen og Glædskaab de vunde,
 jeg helst vil holde for, at harmløst det var.
 Af Gøglere og Galninge gives dog mange
 for Sanden de samtlige Sønner er af Judas.
 Nogle sig nærred ved Narrestreger kaade,
 dog de Vid bevared til virksom Id, om nødigt.

⁵⁾ Jvf. Lignelsen om Klinten i Hveden (Math. 13₃₈).

⁶⁾ Der var Sangere („Minstrels“), der paa hæderlig Maade tjente deres Brød ved at synge Viser for Folket af sømmeligt Indhold. Den hele Klasse var dog kommen i Vanry ved at regnes i Flok med den store Skare Gøglere, Fortællere og Spasmagere, der underholdt Tilhørere baade af højere og ringere Stand paa en tit alt andet end høvisk Vis. „Judas' Børn“ o: Djævelens Børn.

Dem Povel, den Apostel, præker om, jeg sparer.
 „Qui turpiloqvium loqvitur“ er Lucifers
 Tjener⁷⁾.

Og Tiggere og Tryglere trindt om der vanked
 og samled i Sække med sleske, falske Lader
 og fuldt op de fanged af Føde i Posen
 og altid efter Ølhus de ivrigen ledte.

I Vellyst vederstyggelig — Gud véd det i Himlen —
 de søgte deres Senge og til Synd stod de op.
 Ryggeløse Ransmænd og Røvere var alle,
 med Søvn og sorgfuldt Sløvsind de Tiden fordrev⁸⁾.

Palmemænd⁹⁾ og Pilegrime pligted sig dyre
 at søge Sankte Jakob og de Salige i Rom¹⁰⁾,

⁷⁾ „Den som taler ilde om Folk“. Vistnok en Hentydning til Efes. 5,4 ell. Kol. 3,8, hvor der advares mod „slem Snak“. Digteren vil hermed sige, at han ikke vil udtale nogen Fordømmelsesdom over disse Folk, da al ond Tale om andre er Djævelens Gærning.

⁸⁾ I stigende Omfang fandt Jorddrotterne paa Digterens Tid deres Regning ved at udlægge deres Jordegodser til Græsgange for Faar. Derved blev en Mængde Smaafæstere drevne fra deres Hjemlodder og de jordløse Arbejdere fandt intet Erhverv, som før, ved Markernes Opdyrkning.

⁹⁾ „Palmemand“ ell. „Palmebærer“ 卐: en, der fra Palæstina hjembragte en Palmegren som Vidnesbyrd om, at han havde besøgt det. „En Palmemand var, i Modsætning til en Pilgrim en, der gjorde det til sin eneste Opgave at gæste en Del Helgenskrin, uafladelig paa Rejse og levende af Almisser, medens Pilegrimen vendte tilbage til sit vante Hjem og sin vante Beskæftigelse, naar han havde forrettet sine Andægtighedsøvelser paa det bestemte Sted, som var Maalet for hans Pilegrimsgang“. Saaledes Walter Scott i en Note til Marmion (I,23-27). Bell giver dog en vistnok bedre Forklaring i sin Note til Prologen til Chaucers Kanterborghistorier L. 13 (se min Oversættelse med Fodnoten til anf. Sted). De havde alle Ord for at lyve dygtigt om deres Æventyr paa Rejsen.

¹⁰⁾ Apostlen Jakob (Jago) skal ligge begravet i St. Jago de

de vandred frem ad Vejen med mange vise Taler
og fik saa Lov at lyve i Livet siden hen.
Somme jeg saa', der sagde, at de fore
vidt og langt om Lande at lede efter Helgen
— til idel Tant at tale deres Tunge var øvet.

Med krogede Kæppe der kom Eremiter,
med frække Tøse fo'r de i Flok til Walsingham¹¹⁾,
lange Lømler var det, som lededes ved Arbejd,
klædte i Kapper for at kendes fra andre,
iførte Eremitdragt for immer at dovne.

Af de fire Fattigordner jeg fandt og mange Brødre¹²⁾,
de førte for Folket vor Frelzers høje Lære,
de Evangeliets Ord udlagde saare flittigt,
som tjenligst det dem tyktes, til Tarv for dem selv,
at derved kunne Kapper de kunde anamme.

Mange af de Mestre sig monne Klæder tage
som helst de havde Sindet og Huen dertil,

Compostela i Spanien. Byen var et stærkt besøgt Val-
fartssted i Middelalderen. I Rom fandtes (og findes) Hel-
genlevninger i Mængde. Der kunde faas flere Tusind Aars
Afkortning i Skærsilden ved at besøge dem.

¹¹⁾ Vor Frues Helgenskrin i Walsingham (i Norfolk) over-
gik i Berømmelse næsten den hellige Thomas's i Kanter-
borg. Menigmand holdt for, at Mælkevejen pegede mod
Walsingham og kaldte den derfor „Walsinghamvejen“. Der
er endnu Levninger af Walsingham Kloster at se
samt to „Ønskekilder“.

¹²⁾ De fire fattige Ordner (3: Tiggermunke) er: Karmeli-
terne (ell. Hvidebrødrene), Augustinermunkene, Jakobi-
nerne (eller Dominikanerne, i Norden kaldede Sortebrø-
drene) og Minoriterne (ell. Fransiscanere, i Norden kal-
dede „Graabrødrene“). Wyclif dannede af disse Ordens-
navnes Forbogstaver (K. A. I. M.) Navnet „Kaim“, den mid-
delalderlige Skrivemaade for Kain, den første Morder.
„Kains Børn“ er som „Judas' Børn“ en Omskrivning
for „Djævelens Børn“.

ti Prangeri og Penge her var parrede sammen. Siden Kærligheden kun en Kræmmer er vorden¹³⁾ og spørger især om Skriftemaal for Rigfolk, mældes om helt mange og mærkelige Handler, som forefaldne er i faa Aars Tid alene. Men kives og klamres Kirken og disse, stor Ve og stor Vaade der Verden skal times¹⁴⁾.

Der var en Præst, der præked som Pranger om Aflad¹⁵⁾, han bragte med en Bulle med Biskops-segl under, og ivrigt Afløsning han udbød til alle, som falske var befundne mod deres Fasteløfter. Lægfolk led ham vel og ham laante villigt Øre og kom og knæled ydmygt og kyssed hans Buller. Skyndeligt han smed dem i Synet Afladsbrevet og med sit Bram og Brask han blænded deres Øjne. For den Skrolle med Segl¹⁶⁾ fik han Smykker og Ringe og deres Gods og Guld de ham gav til Fraadseri, og lod den Broder Liderlig forlyste sig dermed.

Om Bispen var bare begge Ørerne værd¹⁷⁾, han skikked ej sit Segl til Skalkhed mod Folket Dog Knægten ej kærer og knyr imod Bispen, hver sin Part af de Penge jo Præst og Kræmmer faar, som de fattige Folk ellers skulde faa at nyde.

¹³⁾ Her revses Tiggermunkene fordi de tog Penge for at høre Skriftemaal. De var ogsaa forsaavidt bogstaveligt Bissekraemmere som de havde Knive, Naale o. lign. Sager med paa deres Vandringer som Gaver til Kvinderne.

¹⁴⁾ Der var idelige Rivninger mellem Tiggermunkene og Sognepræsterne om Retten til at høre Skriftemaal og meddele Afløsning.

¹⁵⁾ Chaucer giver i Prologen til Kanterborghistorien en lignende Skildring af en Afladskraemmer. (Se min Oversættelse L. 700 ff.)

¹⁶⁾ Nemlig under Biskoppens Bemyndigelse.

¹⁷⁾ En Biskop skal „have Ørene med sig“ : vaage over, at alt i hans Stift er, som det bør være.

Klerkene, de klynker helt klageligt til Bisp¹⁸⁾,
at siden Sotens Dage blev Sognene arme¹⁹⁾,
saa Lov til at leve i London blev dem givet
at sjunge for Sold, ti Sølv er saare lifligt.

Bakkalarer²⁰⁾ og Bisper, baade Mestre og Doktorer,
der til Tegn, at Krist de tjener, har taget Tonsur²¹⁾,
pligtige at præke og pleje deres Hjorder,
og skyldige til Skrifte deres Sognebørn at tage,
og Føde de Fattige flitteligen bringe,
de ligger nu i London de lange Foraarsdage
og ellers paa alle de andre Aarsensdider.

I Kongens Rentekammer og Kancelli tillige
sidder der somme, hans Sølv mønt at tælle,

¹⁸⁾ Sognepræster og Afladskræmmere kom med Biskoppens stiltiende Tilladelse paa sine Steder overens om at dele Pengene. Afladskræmmerne havde kun Grund til at være tilfreds med Biskopperne.

¹⁹⁾ Den sorte Død hærgede med Afbrydelser hele Europa fra 1349 til henimod 1380. Her menes sikkert det første og voldsomste Angreb af denne Landfarsot. I mange Sogne overlevede kun faa „den store Pestilents“. Præsternes Indtægter sank da saa stærkt, at de forlod deres Kald og søgte til London for at tjene deres Ophold ved at synge Sjælemesse. Dette kalder Langland for „Simoni“ (her gengivet ved „Sold“), et Navn, der kom i Brug i den store Kirkekamp mellem Paven og Fyrsterne i det 11te og 12te Aarhundrede. Det har sin Oprindelse fra „Simon Trolldmand“, der vilde købe den undergørende Gave af Apostlene (Apostl. Gærn. 8,25).

²⁰⁾ „Bakkalar“, det samme som Novice 3: Lærling paa Prøve i Kirkens Tjeneste. Ordet er dannet af det (middelalderlige) latinske Ord „bacca“ (paa ret Latin „vacca“), en Ko hvoraf „baccalaria“, en Ejendom, hvor Kvægopdræt var Hovedsagen. Deraf igen „baccalarius“, Kvægopdrætter ell. Hyrdelærling. Sognepræsterne er de egentlige Hyrder (pastores) medens Bakkalarerne opdrages dertil.

²¹⁾ Kronraget Isse.

hans Skat og hans Skyld de samler for ham ind
fra By og fra Bydel²²⁾ og Boer uden Arving²³⁾.

Tjeneste som Tyende tager sig nogle
i Huset hos de højbaarne Herrer og Fruer,
eller sidder og siger i alskens Sager Dom.
Morgensang og Messe og mange fromme Tider
de uden skyldig Ærefrygt og Andagt monne holde.
Paa Dommedag, jeg frygter, dømmes mange af Krist.
Jeg mente, at den Myndighed og Magt, Sankt Peder ejer,
alt efter Bibelbogen, til at binde og løse,
han kun i Kærlighed, som Krist det bød, lod efter,
blandt fire favre Dyder den favreste af alle,
som „kardinal“ kaldes²⁴⁾, og dær, hvor Krist er Konge,
oplader eller lukker for al Lykken i Himlen.
Men om de høje Herrer, som hedder Kardinaler,
der trodsigt sig tiltvang at tage en Pave
til at arve og eje al Apostelens Vælde,
jeg søger ingen Strid, men tier heller stille.
I Kærlighed og Kundskab maa Kaaringen ske.
Jeg kan — og kan dog ikke — forklare mer om Hoffet²⁵⁾.

²²⁾ London var delt i Kvarterer under hver sin Oldermænd.

²³⁾ Hvor ingen Arvinger fandtes i et Dødsbo tilfaldt Efterladenskabet Kronen. Digteren er aabenbart forarget over, at Kirkens Tjenere overtog saadanne verdslige Embeder og Bestillinger. Wyklif fører samme Klage i sine Skrifter mod Tiggermunkene.

²⁴⁾ Meningen er, at St. Peter overgav Nøglemagten til de fire „Kardinaldyder“, som er Klogskab, Maadehold, Mod og Retfærdighed (efter den gamle hedenske Sædelære). Ved disse fire Dyder, der alle opfyldes i Kærligheden — Kristi „store Bud i Loven“ — skal Menneskene lade sig styre ligesom Apostlene styrer Kirken ved sine Kardinaler. Ordet kommer af Latin „cardo“ ɔ: Dørhængsel. Jvfr. den Talemaade, at noget „drejer sig“ om en eller anden Sag eller Person. „Nøglemagten“ bliver saaledes her en „Hængselsmagt“. Et Ordspil opstaar mellem „Kardinaldyder“ og „Kardinaler“, de høje Kirkefyrster i Rom.

²⁵⁾ ɔ: Pavehoffet. Trods de store Misbrug i Kirkestyrelsen

Frem red en Drot, omringet af Riddernes Skare²⁶⁾,
de menige Mænd til Magt ham havde løftet,
den sunde Sans kom ogsaa og skænkede ham Klerke,
at raade Kongen ret til Rigets Gavn og Baade²⁷⁾.

Kongen og Klerkene, de kom med Ridderskabet
og mente, at de Menige sig maatte bjærge selv.

De menige Mænd da for mangt et Virke sørged,
alt, hvad den sunde Sans af Sysler kan sig tage.
Til hele Folkets Fordel der fandtes ringe Plovmand²⁸⁾,
hvis Dont det var at dyrke og drive Jorden flittigt.
Fyrste og Folk i Fællig med den tredie,
som er den sunde Sans, de skaffed Lov og Ret,
saa vel da Hvermand vidste at vare paa sit eget.

Op skued en Svagsindet, en Stakkel helt mager²⁹⁾,
og knæled ned for Kongen, og som en Klerk han taled:

erkender Langland, at Pavevalget kun kan betros Mænd
af særlig Dannelse og rent Sindelag, og de maatte søges
blandt de højeste kirkelige Embedsmænd. Derfor vil han
tilbageholde det meget, han endnu kunde have at laste
hos Kardinalerne i Rom.

26) Kong Rikard II, der i en meget ung Alder i 1377 fulgte
sin Farfader paa Tronen. Om den politiske Stilling se
Indledningen. Den store Bondeopstand i Kent og Essex,
som udbrød fire Aar senere, er her mærkeligt forud-
varslet. Man ser, at Langland har klart Øje for Betyd-
ningen af en stærk Kongemagt, som kunde skærme Menig-
mand mod de Stores hensynsløse Undertrykkelse.

27) I de Tider var Kirkens Mænd næsten de eneste, der sad
inde med Kundskab og Dannelse nok til at træde i Statens
Tjeneste.

28) Den ringeste Klasse af Englands Befolkning i Middel-
alderen var Plovmandene og Daglønnerne. For Jord-
brugets Betydning var dog Forstaaelsen efterhaanden
vaagnet.

29) Digteren mener her aabenbart sig selv. Der er en bitter
Spot heri. Han vil dermed sige, at det jo syntes afsin-

„Bevare Krist dig, Konge, med dit Kongedom tillige, at Landet du maa lede, saa Lydighed dig priser, og naar med Ret du raader dig rækkes Livsens Krone!“

Og hist fra det Høje en himmelsk Engel mæled³⁰⁾,
det lød paa Latin, at ulærde Mænd ej skulde
mukke og mumle og mene sig undskyldte,
men lide og lyde, og saalunde Englen sagde:
„Sum Rex, sum Princeps“! neutrum for-
tasse deinceps!

o qui jura regis Christi specialia regis,
hoc quod agas melius justus es, esto pius!
nudum jus a te vestiri vult pietate,

dig at vente, at Kongen skulde regere saa retfærdigt, at han vandt alle lovlydige Undersaatters Kærlighed. Kun en vanvittig Person kunde sige noget saa taabeligt som den Afsindige i Digtet siger. Dog taler han som en boglærd Mand.

- ³⁰⁾ Almuen forstod ikke Latin, men kun enkelte almindelige Ord og Sætninger, der forekom i Datidens Retsprog eller i Prædikener, ikke heller (det normanniske) Fransk. Paa Grund af sin Vankundighed maatte den taalmodigt bære det Tryk, der hvilede paa den, og det var ikke klogt at oplyse den om, hvor stor Uret den led, saa at den kunde mene sig berettiget til Modstand. Derfor taler Englen paa Latin. Versene er vistnok affattede af den præstedannede Digter selv. De fire første Linier er „leoninske“ rimede Dobbeltvers, de sidste fem er afvekslende seksfodede og femfodede. I Oversættelse: (Du siger:) „Jeg er Konge, jeg er Fyrste“, (men du vil) maaske siden hverken være det ene eller det andet. O, du, som forestaar Kong Kristi særlige Love, vær da barmhjertig saa vel som retfærdig, at du maa gøre det des bedre! den nøgne Retfærdighed kræver at iføres Barmhjertighed af dig. Gør Udsæd til den Høst, du ønsker dig! dersom Retfærdigheden plyndres for sine Klæder, lad det da blive dig gengældt af den nøgne Retfærdighed! Naar Barmhjertighed saas, vil du faa en Høst, rig paa Barmhjertighed.“

qualia vis metere, talia grana sere!
 Si jus nudatur nudo de jure metatur.
 Si seritur pietas de pietate metas!"

Harmfuld i Hu da højt en Gøgler mæled³¹⁾
 og med rungende Røst han raabte og svared:
 „Dum rex a regere dicatur nomen habere,
 nomen habet sine re, nisi studet jura
 tenere“³²⁾,

Da lod sig paa Latin forlyde hele Mængden
 — Kongen og hans Kaarne forklare det som bedst! —
 „Præcepta regis sunt nobis vincula
 legis!"

Rask kom nu rendende Rotter hid i Mængde³³⁾,
 smaa Mus var ogsaa med, vel mere end tusind.

³¹⁾ En af de omvandrende Spasmagere eller Fortællere, hvorom ovenfor er talt. Ogsaa han taler Latin, som jo var Retssprog.

³²⁾ Paa Dansk: „Naar man udleder Navnet „Konge“ af Ordet „regere“ (styre, herske), saa er Navnet uden Grund, hvis han ikke beflitter sig paa at værne Retfærdigheden“. Her er et Ordspil mellem to latinske Ord „rex“ ɔ: Konge, og „res“ (i en af sine Enkelttalsformer „re“) ɔ: Ting, Virkelighed, Grund.

Menigmand forstod kun enkelte ideligt benyttede latinske Udtryk fra det juridiske og teologiske Sprog. De vidste derfor, at „Kongens Befalinger er for os tvungent Lovbud“, — hvilket netop var det eneste, Almuen burde vide, set fra Overklassens Side.

³³⁾ Denne ældgamle Fabel er her fortalt ypperligere end af nogen anden Forfatter. Katten er sikkert Hertugen af Lancaster, John af Gaunt, som i sin Fader, Edvard III.s sidste Aar, efter sin ældre Broder, den sorte Prins's Død, havde været Landets virkelige Herre og siden i en Aarrække i sin unge Brodersøns Mindreaarighed førte det afgørende Ord i Regentskabet.

For fælles Raad at finde var Flokken stævnet sammen.
 Fra en Gaard kom en Kat, stor Kvide han dem gjorde.
 Saa let han løb og efter sin Lyst han dem fanged,
 helt ilde og ynkeligt han immer med dem spilled.
 „For idel Frygt og Fare der Fred os aldrig undes,
 og mukker vi imod ham stor Mén han os volder,
 os kradser og klemmer, og i Klørne griber,
 saa vi Lede faar ved Livet før han lader os slippe.
 Om Vid der hos os var til han Vilje at imodstaa,
 da kunde fri og frelse vi frydes ved Livet.“

En Rotte, som nød Ry for sin raadsnilde Tunge,
 til eget Gavn og Gode da gav sig til at tale:
 „I London mange Mænd,“ saa han mæled, „har jeg set,
 der bar Kæder fuldklare og kunstige Halsbaand³⁴⁾,
 de vandred deres Veje som de vilde det selv,
 uhindret hvor som helst paa Hede og paa Mark.
 Om Klokke var paa Kæderne, ved Krist! jeg da
 mener,

Folk vidste sig at vare, saa væk de kunde løbe.
 Det Raad,“ sagde Rotten, „mig rimeligt tykkes,
 en Klokke af Kobber eller klaren Sølvormalm
 at købe og knytte for Katten til et Halsbaand,
 og hænge ham om Halsen til Held for os alle.
 Naar han løber den lyder, naar han ligger den tier,
 og lyster ham at lege vi let kan ham se,
 og naar han er fornøjét kan nær vi ham komme,
 er han vred, den os varer, saa hans Veje vi skyr.“

Og alle Rotter roste det Raad, hver og én,
 — men da Klokken var købt og til en Kæde bunden,
 der for alt Frankerige dog fandtes ej den Rotte,
 som havde Mod at hænge om Halsen ham den Klokke,

³⁴⁾ Saadanne Kæder af Guld eller andet Metal bæres endnu
 af Sheriffer og andre højere Embedsmænd i England.

eller voved det for Vælde at vinde over England.
Helt rædde var de Rotter, deres Raad var unyttigt,
de maatte deres Møje og megen Kløgt se spildt.

En tænksom Mus (mig tykkes) nu traadte frem for
Hoben

og med Alvor tog til Orde for alle de Rotter³⁵⁾:

„Hvis den Kat vi kunde fælde der kom dog straks
en anden,

om bævende og bange under Bænke end vi krøb.

Ti er det Raad det rette, at i Ro vi lader Katten,
selv om virkeligt vi voved at vise ham Klokken.

For syv Aar siden blev det mig sagt af min Fader:

Hvor Katten er Killing er Kedsomhed ved Hove³⁶⁾

Det staar paa samme Vis i Skriften at læse

Væ terræ, ubi puer rex est!

ti Ro og Rist faar ingen for Rotter da om Natten.

Vore Kroppe han ej kræver, naar han kriges med

Kaniner,

men tager Vildt til Tæring, naar vi tarrer ham ej.

Bedre liden Byrde end bære Sorgen lang.

Stor Uro fik vi alle, om vi én Tyran end slap.

Ti mange Folks Malt vi Mus da vilde øde³⁷⁾

³⁵⁾ Den talende Mus er en forstandig Menigmand (o: Ord-
fører for Digteren selv), der lader de herskende Stænder
vide, at de selv er saa egenraadige og hensynsløse mod
Smaafolk, at de trænger til en kraftig Herre over sig.
Killingen er naturligvis den unge Rikard II, der savnede
al Myndighed. „Kaninerne“ betyder vistnok enkelte frem-
ragende Stormænd, maaske ogsaa fremmede Konger.

³⁶⁾ Prædikerens X,¹⁶.

³⁷⁾ Det menige Folk bør vide, at det er for umodent til at
styre Landet. Hvis det kom til Magten vilde det hærgne
og plyndre lige saa fuldt som „Rotterne“. Ved det store
Bondeoprør, der udbrød i Sommeren 1381 — over 4 Aar
efter at den anden her benyttede Udgaave af Digtet udkom
— gik denne Forudsigelse i Opfyldelse.

og I Rotter vilde rase og rive Klæder sønder,
hvis ingen Kat der kommer, som kan jer vældigt ave.
Regered I Rotter, da reves I og sloges.

„For min Del,“ sagde Musen, „saa meget vil jeg sige:
hverken Kat eller Killing Bekymring vil jeg gøre,
ej heller om det Halsbaand vil jeg høre mere Snak,
ej en Skilling jeg skulde have skænket dertil,
og havde Gods jeg givet, jeg gad ej Løftet vedstaa.
Jeg vil lide som ham lyster og lade ham regere,
og — bunden og ubunden — maa han bjærge,
hvad han vil.

Ti varer jeg enhver, at han viselig sig skikker.“

I muntre Mænd maa sige, hvad Mening Drøm-
men har,
jeg tør derom ej tale, heller tier jeg, ved Gud!

Der var hele Hundred flere, med Huer af Silke,
Sagførere de syntes, som for Skranken traadte frem³⁸),
og kun for Pund og Penninge de plejer Lov og Ret,
men aabner aldrig Munden af Iver for Guds Skyld.
Paa Malverns Høje maatte du maale Taagen heller,
end et Kvæk du af dem klemmer før Klang af Penge
høres.

Baroner og Borgere og Bondemænd derhos
jeg saa i Forsamlingen, som siden I skal se³⁹),
baade Bagersker og Slagtere og Bryggersker mange⁴⁰),

³⁸) Oprindelig øvede Klerkene Sagførergærning og bar der-
for Tonsur (raget Isse), men da det siden blev dem for-
budt at give sig af med Retssager, beholdt de nu læge
Sagførere Tonsuren og anlagde tillige en Silkehue som
yderligere Kendetegn paa deres Stand. Først var den lavet
af Linned, siden syedes den af hvid Silke.

³⁹) Den store Folkeskare, hvorom der tales L. 17. Siden
hen i Digtet udføres dette videre.

⁴⁰) Brygning, Bagning og Vævning var i de Tider næsten
udelukkende Kvindearbejde.

og Væversker, som virker baade Vadmel og Linned,
 en Skare Skærslippere og Skrædere og Toldere,
 Murere og Minefolk og mange andre Haandværk.
 Alskens Arbejdere løb ogsaa om, — de ligned
 Grøftmænd og Gravere, som gør kun ringe Dagværk,
 men den lange Dag fordriver med: „Dieu vouz
 sauve, Dame Emma!“⁴¹⁾

Kokke og deres Knægte, de kagled: „varm, varm
 Postej!
 gode Grise og Gæs! lad os gaa, gaa straks til
 Middag!“⁴²⁾

Det samme og sagde de samtlige Værter:
 „Hvid Vin fra Elsas, Godtfolk! rød Vin fra
 Gascogne⁴³⁾,
 fra Rhin og Rochelle, saa rask fordøjes Stegen!“ —
 — Alt saa' jeg i Slummer, og syv Sinde mere.

⁴¹⁾ Hentydning til Arbejderlovgivningen fra Edvard III.s Tid. Parlamentet søgte ved strænge Love at holde Arbejdslønnen nede paa det tidligere lave Trin, men forgeses. Arbejderne og Haandværkerne foretrak i stort Omfang at rejse som „farende Svende“, eller de gjorde saa lidt Dagværk som muligt. — „Dieu sauve“ osv., formentlig Omkvædet paa en fransk Elskovsvis. („Gud bevare eder, Fru Emma!“).

⁴²⁾ Det var Skik, at de Næringsdrivende stod udenfor deres Boder og raabte med deres Varer, gjerne paa en meget paatrængende Maade.

⁴³⁾ Hvide og røde Vine fra Frankrig var en særlig Indførselsartikel i England. (Se ogsaa i „Kanterborghistorierne“, „Afladskræmmerens Historie“).

- 25—26. Aristophanes: Skyerne. Ved J. B. Koch. Udsolgt.
 27. Provençalerne og Antikken. Af Vilhelm Wanscher. 0,40.
 28. Fra Dalmatien. Af J. L. Heiberg. 0,75.
 29. Delos og den ældste græske Skulptur. Af C. Jørgensen. 0,40.
 Nr. 25—29 udgør VI. Bind (1896). Sælges ikke særskilt.
30. Sophokles: Kong Ødipus. Ved Thor Lange. 3. Oplag. 1,20.
 31. Hedensk Monoteisme. Af Edv. Lehmann. Udsolgt.
 32. Plautus: Amfitryon. Ved Erik Waage. 0,85.
 33. Grundtvigs Mytologi. Af Axel Garde. 0,50.
 Nr. 30—33 udgør VII. Bind (1897). Sælges ikke særskilt.
34. En antik Idyl. Ved J. L. Heiberg. 0,40.
 35. Christopher Marlowe: Doktor Faustus. Ved A. Halling. 0,65.
 36. Italiensk Kultur i Frankrig. Af William Rasmussen (Rannow). 0,65.
 37. Guder og Helte. Af Edv. Lehmann. 0,50.
 Nr. 34—37 udgør VIII. Bind (1898), nedsat Pris Kr. 1,50.
38. Præste- og munkefjendske Humanistdigte fra Renaissance-tiden. Ved Fr. Moth. 0,50.
 39. Den gamle attiske Komødies Frisprog. Af J. L. Heiberg. 0,40.
 40. Fortællinger og Fabler af persiske Rammeværker. Ved Arthur Christensen. 0,40.
 41. Samlende Kræfter i Sprogudviklingen. Af M. Kristensen. 0,50.
 42. Den gamle franske Farce. Af Oluf Thomsen. 0,40.
 Nr. 38—42 udgør IX. Bind (1899), nedsat Pris Kr. 1,50.
43. Theaterbilletter fra det gamle Athen. Af C. Jørgensen. 0,40.
 44. Dionysos og hans Følge. Af P. Johansen. 0,40.
 45. Det græske Helvede. Af J. L. Heiberg. 0,50.
 46. Firdusi: Beschen og Menische. Ved Arthur Christensen. 0,50.
 47. Platon og hans Forgjængere. Af Hans Ræder. 0,50.
 48. Syv Oder af Pindar. Oversatte af Thor Lange. 0,65.
 Nr. 43—48 udgør X. Bind (1900), nedsat Pris Kr. 1,50.
49. Sigvat Skjald Tordsson. Af Finnur Jónsson. 0,40.
 50. Kvindetyper i Middelalderens religiøse Skuespil, særlig de engelske. Af Cathrine Carstensen. 1,00.
 51. En tyrkisk Skyggekomedie. Af J. Østrup. 0,25.
 52. Profeterne Joel, Mika, Habakuk, Nahum. Af A. C. Larsen. 0,65.
 Nr. 49—52 udgør XI. Bind (1901), nedsat Pris Kr. 1,50.
53. Indfødt og fremmed i Modersmaalet. Af Anker Jensen. 0,65.
 54. De seks første Sange af Kalevala. Ved F. Ohrt. 1,00.
 55. Orthia. Af Anton Thomsen. 0,75.
 56. De to Brødre. Oversat af Henry Madsen. 0,25.
 Nr. 53—56 udgør XII Bind (1902), nedsat Pris Kr. 1,50.
57. Dødsriger i nordisk Hedentro. Af O. Schoning. 1,00.
 58. Ældre græsk Lyrik. Oversat af Thor Lange. 0,40.
 59. Tyrkisk Folkepoesi. Af J. Østrup. 0,25.
 60. Plautus' Menæchmi. Oversat af J. Th. Jensen. 1,00.
 61. Fra Samanidernes Tid. Af Arthur Christensen. 0,50.
 Nr. 57—61 udgør XIII. Bind (1903), nedsat Pris Kr. 1,50.
62. Merkur og Charon. Dialog af J. de Valdés. Ved E. Gigas. 1,25.

63. Bellmans Digtning og dens Indflydelse i Danmark. Af O. Schoning. 1,00.
64. Ægyptisk Lægekunst og Magi. Af Henry Madsen. 0,85.
65. Videnskabens Fællessprog. Af Vilh. Thomsen. 0,65.
Nr. 62—65 udgør XIV. Bind (1904), nedsat Pris Kr. 1,50.
66. Hofdigtning og Digterhoffer hos Perserne. Af Arthur Christensen. 1,25.
67. Platons Menon. Ved Rangel-Nielsen og H. Ræder. 1,15.
68. Gaston Paris. Af Kristoffer Nyrop. 1,65.
Nr. 66—68 udgør XV. Bind (1905), Pris 3 Kr.
69. En græsk Forpost. Af J. L. Heiberg. 0,75.
70. Horats lyriske Digte i Udvalg. Oversatte paa danske Vers af Alfr. Glahn. 1,25.
71. David Hume. Religionens naturlige Oprindelse og Udvikling. Ved Cai Viale og Anton Thomsen. 1,85.
Nr. 69—71 udgør XVI. Bind (1906), Pris 3 Kr.
72. Timotheos: Perserne; den græske Nomospoesi. Af August Hertel. 0,60.
73. Platons Symposion. Oversat af Hans Ræder. 1,75.
74. Profeten Amos. Oversat og forklaret af A. C. Larsen. 0,60.
75. Romanen om Bahrâm Tschôbîn. Et Rekonstruktionsforsøg af Arthur Christensen. 2,00.
Nr. 72—75 udgør XVII. Bind (1907), Pris 3 Kr.
76. Komus af Milton. Oversat af Uffe Birkedal. 0,90.
77. Den ældste Atomlære. Af Ingeborg Hammer Jensen. 3,25.
Nr. 76—77 udgør XVIII. Bind (1908), Pris 3 Kr.
78. Vergils Bucolica i Peder Jensen Roskildes Oversættelse. Udgivet af Viggo J. v. Holstein Rathlou. 1,85.
79. Tordenvåbenet i kultus og folketro. En komparativ-archæologisk undersøgelse af Chr. Blinkenberg. 2,00.
Nr. 78—79 udgør XIX. Bind (1909), Pris 3 Kr.
80. Pindar som Digter og Menneske. En Skizze af A. B. Drachmann. 0,60.
81. Nationalfølelsen og sproget. Af Kr. Sandfeld Jensen. 1,75.
82. Nogle Bidrag til Enten — Eller's Tilblivelseshistorie. Af P. A. Heiberg. 0,65.
83. Prologen til Kanterborg-Historierne. Af Gotfred Chaucer. Paa Dansk ved Uffe Birkedal. 0,75.
Nr. 80—83 udgør XX. Bind (1910), Pris 3 Kr.
84. Völu-spá. Tolket af Finnur Jónsson. 0,90.
85. Euripides: Ion. Oversat af Thor Lange. 1,40.
86. Platons Gorgias. En kritisk Redegørelse for Tankegangen. Af Georg Cohn. 2,60.
Nr. 84—86 udgør XXI. Bind (1911), Pris 3 Kr.
87. Udvalg af spansk Lyrik fra 16de og 17de Aarhundrede. Oversat af E. Gigas. 1,65.
88. Michelagniolos ufuldendte Arbejder. Af Martha Drachmann Bentzon. 0,60.
89. Thomas Hobbes: Grundlove. Ved Anton Thomsen. 1,50.
Nr. 87—89 udgør XXII. Bind (1912), Pris 3,00.
90. Af Chaucers og Langlands Digtning. Paa Dansk ved Uffe Birkedal. 0,90.

Tillge's Boghandel,
København K.

